

Prussiluskan

- En diskursanalys om socionomstudenters syn på socionomyrket

Av Amanda Rask och
Mariaserena Baretta

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Vårterminen 2014

Handledare: Mikael Sandgren

Abstract

Author: Amanda Rask & Mariaserena Baretta

Title: Prussiluskan - en diskursanalys om socionomstudenters syn på socionomyrket

Supervisor: Mikael Sandgren

Assessor: Maria Bangura Arvidsson

The aim of this study was to examine how social work students speak of social work, and what knowledge they consider necessary for a social worker. Our main question to analyze was however how the students described the profession to see how they related to the dominant discourse. The method used for analysis was qualitative. We based our study on six semi structured interviews with social work students from Lund University. In the interviews we mainly asked questions about their background, why they sought the education to be a social worker and their view of the education, and how they experienced the society's view on social workers and the overall attitude against social work. Our theoretical starting point was social constructionism and Foucault's theory of power and discipline. We used a critical discourse analysis based on normalization to be able to analyze words that the students used in the interviews. In conclusion, we have discovered two discourses, one which we named the traditional dominant discourse, and one got the name contradictory untraditional discourse. We found however two positions within the normal discourse: street level and macro position. This shows that students think that social workers can work on different society levels. Thus, we were able to find that the majority of students took stand from the traditional social work with a will to help and support exposed people in the society, but found also a contradictory way of thinking. The dominant normal discourse was yet traditional since the students had a traditional mind-set in terms of social work, which has its stand in the historical social work.

Key words: social work, traditional discourse, critical discourse analysis, normalization, students.

Förord

Inledningsvis vill vi som uppsatsförfattare tacka varandra för ett gott samarbete och många roliga stunder tillsammans. Vi vill även tacka vår handledare för ett ovärderligt stöd genom hela processen, samt ett stort tack till vår korrekturläsare.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förord	3
1. Inledning.....	7
1.1 Problemformulering.....	7
1.1.1 Syfte och frågeställningar	8
2. Bakgrund	9
2.1 Förklaring av begrepp.....	9
2.2 Det sociala arbetets bakgrund och utveckling - en historisk tillbakablick	9
2.2.1 Förr.....	9
2.2.2 Dagens situation och framtiden	11
3. Tidigare forskning	11
3.1 Normalisering och motstånd.....	11
3.2 Elever gör som sina lärare	13
4. Teori	14
4.1 Foucaults maktteori	14
4.1.1 Diskurs	14
4.1.2 Motstånd	15
4.1.3 Diskursiv kamp	15
4.1.4 Disciplinering.....	15
4.2 Normalitet och avvikelse	16
4.2.1 Normaliseringsprocess	16
5. Metod	17
5.1 Metodval och urval.....	17
5.2 Brister och förtjänster	18
5.2.1 Förförståelse.....	18
5.2.2 Under forskningsprocessen	19

5.3	Diskursanalys.....	23
5.3.1	Den socialkonstruktivistiska grunden	23
5.3.2	Diskursanalys som metod	23
5.4	Metodens tillförlitlighet.....	25
5.4.1	Validitet och reliabilitet	25
5.5	Arbetsfördelning	27
5.6	Etiska överväganden.....	27
6.	Resultat och analys.....	28
6.1	Yrken	28
6.1.1	Traditionella yrken.....	28
6.1.2	Otraditionella yrken	30
6.2	Arbetsplatser.....	31
6.2.1	Traditionella arbetsplatser.....	32
6.2.2	Otraditionella arbetsplatser	33
6.3	Målgrupper	34
6.3.1	Traditionella målgrupper	34
6.3.2	Motståndsdiskursen.....	39
6.4	Socionomers kunskapsbas	40
6.5	Diskurser och positioner.....	41
6.5.1	Den traditionella hegemoniska diskursen	41
6.5.2	Den otraditionella motståndsdiskursen	43
6.5.3	Normalitet	45
7.	Slutsats	46
8.	Avslutande diskussion.....	47
9.	Referenser.....	49
10.	Bilagor.....	53
	Informationsbrev	53

Intervjuguide..... 54

1. Inledning

Hösten 2011 började vi på socionomutbildningen på Lunds universitet, men om knappt ett år tillhör vi skaran av utexaminerade socionomer. Då examen närmar sig har vi därför mer aktivt börjat reflektera över studietiden och hur vi har upplevt den. Mycket av våra reflektioner grundar sig på det som tas upp i Högskoleverkets rapport, som betonar att socionomutbildningen ska erbjuda en stor variation för kommande val av arbete. Det vill säga, att socionomutbildningen ska ge en allmän grund att stå på inför det praktiska sociala arbetet. Under utbildningen har vi dock vid ett flertal tillfällen upplevt att kurser och utbildningens allmänna utformning mestadels har fokuserat på särskilda områden inom det sociala arbetet. Detta har lett till funderingar om vad övriga studenter på Socialhögskolan anser om utbildningen och om det avspeglas i deras syn på det sociala arbetet.

1.1 Problemformulering

Socialt arbete är ingen ny företeelse. Det är någonting som har förekommit under en lång tid och bygger på en lång tradition av att hjälpa behövande människor. Historiskt sett har det främst varit inriktat på områden såsom barn, unga, äldre och missbruk (Jordansson, 2008). Det kan kopplas till Högskoleverkets (2009) utvärdering av socionomprogrammet som visar att det sociala arbetets huvudsakliga områden är just barn, unga, äldre och missbruk. Idag ingår även familj, försörjningsstöd och funktionshinder, vilket också räknas till de traditionella yrkena då de kan kopplas till de ovan nämnda områdena. Att fokus ligger på särskilda målgrupper visas även i studenternas kommande arbetsområden, till exempel i en arbetsmarknadsrapport från 2012. Den visar att 51,6 % av nyexaminerande socionomer kom att jobba som socialsekreterare, varav 34,1 % med barn, unga och familj. Tidigare årsrapporter har genererat liknande siffror. Detta illustrerar att den historiska förankringen av en socionoms yrke och arbetsområden lever kvar än idag (Socialhögskolan, 2014).

Utifrån var fokus ligger på utbildningen samt hur arbetsmarknaden ser ut, kan vi alltså urskilja en dominerande diskurs avseende vad en socionom är och arbetar med, men finns det möjligtvis ytterligare diskurser som konkurrerar om makten parallellt med den dominerande? Hur den dominerande diskursen ser ut är föränderligt då nyare yrken skapar konkurrens till de historiskt förankrade yrkena och arbetsområdena. Inom ramen för den dominerande diskursen finns emellertid aktörer med olika positioner såsom kommuner, organisationer, brukare, professorer och studenter. Beroende på vilken position man som aktör har inom diskursen kan den dock te sig mer eller mindre påtvingad. Forskare och studenters positioner skiljer sig

exempelvis åt inom ramen för den dominerande diskursen, vilket innebär att de har olika möjligheter att influera över det sociala arbetet, där forskares ord generellt har större legitimitet än studenters. Då institutioner har disciplinerade effekter kan forskare således anses vara mer disciplinerade avseende vad de anser vara socialt arbete, vilket kan tänkas göra forskare mer styrda och begränsade i sitt tänkande. Detta till skillnad från studenter som inte är färdigutbildade. Det vill säga, som inte har blivit färdigdisciplinerade och därmed är mer formbara (Foucault, 2003). Att institutioner formar och ger individer särskilda handlingsmönster påvisas även i tidigare forskning kring ämnet (Markström 2005, Ang 1990 & Åkerblom 2011).

Då studenter är mer föränderliga kan de avslutningsvis lättare generera motstånd mot den dominerande diskursen då motstånd alltid finns där makt existerar (Nilsson, 2008). Det finns alltså olika sätt att förhålla sig till makten, genom exempelvis olika positioneringar både inom och utanför den dominerande diskursen (Ang, 1990). Det behöver alltså inte nödvändigtvis vara svart på vitt avseende vilken diskurs en aktör ställer sig inom, trots att det alltid finns en dominerande diskurs i den sociala domän som aktören befinner sig inom. Det blev därmed intressant att undersöka huruvida studenter, utifrån deras sätt att tala, positionerar sig gentemot makten och den dominerande diskursen inom Socialhögskolan. Om den dominerande diskursen inom institutionen är traditionell, begränsar den i så fall studenterna från att tänka utanför ramen avseende vad och var en socionom arbetar?

1.1.1 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att studera hur socionomstudenter talar om socionomens arbetsområden, samt vilka kunskaper de anser att en socionom behöver för att bedriva ett professionellt socialt arbete.

- Hur beskriver studenterna socionomyrket?
- Vilka kunskaper anser studenterna att en socionom behöver?
- Hur förhåller sig studenterna till den dominerande diskursen om socialt arbete?
- Kan ett motstånd utläsas gentemot den dominerande diskursen, utifrån hur studenterna talar om socialt arbete?

2. Bakgrund

Vi kommer i detta avsnitt att förklara relevanta begrepp i vår studie samt kort skildra det sociala arbetets historia. Vi kommer även att återge den förändring som socionomutbildning genomgått.

2.1 Förklaring av begrepp

Traditionellt socialt arbete syftar i vår studie till yrken och områden inom dagens sociala arbete som är historiskt förankrade. Denna ståndpunkt grundar sig emellertid även i litteratur kring kunskapsområdet, såsom Högskoleverkets rapport (Egeltoft, 2009), Villkorandets politik (Swärd & Egerö, 2008) samt Socialhögskolans arbetsmarknadsrapport (Socialhögskolan, 2014).

Dominerande hegemonisk diskurs syftar till en överordnad diskurs, som de flesta förhåller sig inom (NE 05-06-14).

2.2 Det sociala arbetets bakgrund och utveckling - en historisk tillbakablick

Nedan kommer vi således att redogöra för det sociala arbetets historia och dessutvecklingstendenser. Detta för att tydliggöra kopplingar till historien som vi sedan kommer att göra i vår analys.

2.2.1 Förr

Det sociala arbetet var i början uppdelat i två sektorer; det offentliga fältet som avsåg fattigvården och privata fältet där filantropin (välgörenhet) var verksam. Det offentliga var huvudsakligen mannens område, som därmed hade det yttersta ansvaret för fattigvården. Det filantropiska arbetet tog vidare fart under 1800-talet då det utfärdades förordningar, som uppmuntrade kvinnor att engagera sig i fattigvårdsarbete. Kvinnorna var även utestängda från positioner inom den kommunala fattigvården, vilket även gjorde att filantropin blev kvinnans områden. Det filantropiska arbetet sågs som ett komplement till det offentliga. Där filantropin byggde på medkänsla för de fattiga och skulle vara uppfostrande där betoningen låg på individens eget ansvar och hjälp till självhjälp (Jordansson, 2008).

Under denna tid talades det även om två typer av grupper; värdiga och ovärdiga fattiga. De värdiga var de individer som inte bar ansvar för sin situation såsom barn, gamla och sjuka, medan ovärdiga ansågs bära egen skuld för sin situation, exempelvis alkoholister. De värdiga fattiga gavs därför understöd (dock inte villkorslöst), medan de ovärdiga kunde skickas iväg

på arbetsförrättningar för att tvinga fram arbetsvilja. Fattigvårdens utgångspunkt var således att fostra fram skötsamma individer, vilket varierade beroende på om det gällde en man eller kvinna. Män skulle följaktligen vara de ekonomiskt ansvarstagande, medan kvinnor skulle ta ansvar för hem och familj (Jordansson, 2008).

Utbildning

Centralförbundet för Socialt Arbete (CSA) etablerade i början av 1800 – talet kunskapsfältet *socialt arbete*. Detta då de ville att arbetsformer skulle utvecklas genom ”systematisk inhämtad kännedom om verkligheten – så mycket fakta som möjligt – och på en säker teori” (Boalt & Bergryd 1974, s.69). CSA började sedan vid mitten av 1800-talet att göra handböcker åt ”hjälpare”, där förgrundsgestalten Agda Montelius bok *Hjälpare - Råd och anvisningar för fattigvårds intresserade* var ett exempel. Snart därefter uppstod det ett behov av en social utbildning, vilket ledde till att CSA startade en sådan. Det hade dock redan startats en diakonutbildning i slutet av 1800 – talet på Ersta Sköndals institut, samt att Frälsningsarmén också nyligen hade startat en utbildning (Swärd, 2008). CSA:s kursverksamhet kom senare att utvecklas efter att förbundets föreståndare lagt fram en skrivelse. Där framförde föreståndaren att det sociala arbetet var på väg att utvecklas till ett yrke där fackmässig utbildning krävdes. Detta ledde vidare till att Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning startades 1921 i Stockholm. Huvudområdena på utbildningen var då: nationalekonomi, statskunskap, allmän socialpolitik, offentlig hälso- och sjukvård, socialförsäkring, fattigvård, barnavård, alkoholfrågan, Kooperation (samarbete), kommunal förvaltningskunskap samt kommunal hushållning.

Denna grupp som gavs utbildning på 1920-talet och framåt blev en ny grupp socialarbetare, som vidare kan benämnas som folkhemmets socionomer. Tanken om socialarbetaren började alltså nu att förändras och ses mer som en profession snarare än ett kall, vilket det sociala arbetet tidigare hade blivit förknippat med i och med filantropin. Under efterkrigstiden expanderade den kommunala socialvården, speciellt inom barn- och nykterhetsvården, vilket ledde till att behovet av den socionomutbildade arbetskraften ökade kraftigt. Detta medförde att man 1964 ombildade Socialinstitutet till Socialhögskolor med staten som huvudman. Det var dock inte förrän 1977 som det sociala arbetet blev ett vetenskapligt ämne, där den första professorn utnämndes 1979. Forskningen kom vidare att behandla klassiska samhällsfrågor, till exempel fattigvård och arbetslöshet. Även traditionella områden inom socialvården såsom

barnavård, missbrukarvård och socialbidrag. Dessa områden, har som ovan nämnt, fortfarande en tydlig förankring i dagensutbildning (Aronsson, 2008).

2.2.2 Dagens situation och framtiden

År 1977 fanns det sju socionomutbildningar, därefter har utbildningen expanderats till att ges på sexton olika platser i landet. Som det tidigare har beskrivs kommer det traditionella sociala arbetet från frivilligorganisationer och kyrkan, men som sedan även kom att etablera sig inom kommuner, landsting, statliga institutioner och privata sektorn (Brunnberg, 2013).

Utbildningen kallad socialomsorg, som var landstingsdriven, konverterades mellan åren 2003 och 2008 till socionomutbildning. Ytterligare förändringar inom utbildningen har skett, liksom yrkesutvecklingen, genom åren. I januari 2007 kom en ny examensordning, vilken gäller än idag, som innebar en förändring av utbildningen i form av nya mål och krav.

Vi har i detta kapitel redogjort för att utbildningen har förändrats i takt med samhällets utveckling. Samhället är dock fortfarande under förändring, som slutligen även kommer kräva en utveckling av socionomens kompetens (Högskoleverket, 2009).

3. Tidigare forskning

Innan vi påbörjade vår studie fann vi att forskning som helt gick i linje med vår tänkta undersökning var bristfällig (Jmf; Löfgren, 2004; Björkdahl Ordell, 1990; Westin Hellertz, 1999). Vi fick dock fler sökträffar gällande tidigare forskning när vi istället började söka på begrepp som var kopplade till vår valda teori. Det vill säga, litteratur som talade om maktstrukturer och normaliseringsprocesser. Vi kommer därmed i detta kapitel ta upp forskning som inte går helt i linje med vår valda studie. Målgrupperna i avhandlingarna skiljer sig åt i relation till det vi har tänkt studera, då de flesta sökträffarna har resulterat i undersökningar avseende grund- och gymnasieskolor. Det finns emellertid likheter mellan avhandlingarna och vår studie. Detta då dem fokuserar på att undersöka om det inom utbildningsvisväsendet uppstår normalisering och motstånd. Det är av denna anledning som vi har valt att ta upp nedanstående forskning.

3.1 Normalisering och motstånd

Markström (2005) har skrivit avhandlingen "Förskolan som normaliseringspraktik" i vilken hon undersöker hur den svenska förskolan som institution formar och skapar särskilda handlingsmönster hos barn. Markströms teoretiska grund vilar därför mycket på Foucault maktteori och använder sig av begreppen makt, social praktik, normalitet, institution, aktör

och social ordning. Det övergripande syftet med avhandlingen är följaktligen att öka förståelsen kring en av de vanligaste institutionerna i det moderna samhället. Detta genom att undersöka hur aktörerna via sociala praktiker skapar institutionen utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Att institutioner definierar regelmässiga, rutinstyrda verksamheter är ingen nyhet menar Markström, som vidare påpekar att den sociala ordningen och handlingsmönster alltid är kontextbundna. Hur saker och ting är beror alltså på många faktorer. I detta fall avseende hur barnen internaliserar förskolans regler. Markström (2005) tar exempelvis upp barnets personlighet, temperament och behov av att ifrågasätta och göra motstånd. Även föräldrarnas betydande roll avseende barnets utveckling och anpassning till institutionen tas upp. Hon nämner vidare att barnets självdisciplin också är en bidragande faktor, där Markström (2005) skiljer på ”normala” barn och ”onormala” barn.

Avhandlingen visar att barn i relativt tidig ålder lär sig förhålla sig till ordningen. Det är dessa barn som utgör de ”normala”. Det vill säga, barn som har uppfyllt institutionens mål och krav och blivit självständiga. Det är alltså de barn som inte har anpassat sig och nått institutionens mål som, enligt studien, senare får problem. I avhandlingen problematiseras därför uttrycket ”en skola för alla” då förskolan enligt Markström (2005) både skapar möjligheter och begränsningar. Detta då vi alla är olika och utvecklas olika snabbt och på olika sätt. Markström (2005) klagör vidare att hon genom sina intervjuer och deltagande observationer har kunnat dra slutsatsen om att förskolan som institution, utifrån normaliseringsdebatten, reproducerar individer utifrån hur vi vill ha dem. Det vill säga, att institutionen formar barnen utifrån hur samhället vill ha sina medborgare och kommande vuxna individer. Undersökningens resultatet påvisar även att sociala praktiker och handlingsmönster skapar föreställningar om hur både skolan och barnen ska vara (ibid.).

Det är dock viktigt att påpeka att förskolebarnens sätt att göra motstånd skiljer sig markant åt från hur studenter på högskola och universitet väljer att göra motstånd. Detta då studenter är vuxna och därmed har ett annorlunda beteende än förskolebarn. Det finns emellertid likheter mellan gymnasieelever och Högskolestudenter eftersom dessa är i liknande ålder och därmed är beteendet likartat. Avhandlingen ”Anpassning och motstånd – en etnografisk studie om gymnasieelevers institutionella identitetsskapande” (2009), talar också om hur gymnasieelever gör motstånd i skolan. Avhandlingen redogör vidare för olika typer av motstånd som görs av eleverna som hon har studerat; anpassat motstånd, motspänstigt motstånd samt uttalat motstånd. Anpassat motstånd innebär att eleverna anpassar sig, men

som innan anpassningen gör subtila och humoristiska protester. Motspänstigt motstånd handlar däremot om att vissa elever protesterar rutinmässigt, men som i slutändan gör det som efterfrågas. Uttalat motstånd innebär vidare att eleven är konsekvent och gör ett uttalat motstånd gentemot den institutionella ordningen (ibid.). Johanssons (2009) studie visar därmed att det inte enbart är skolan som har makt över studenternas normalisering och disciplinering, utan även att studenterna har en viss makt. Detta genom deras möjlighet att motsätta sig det förhållningssättet som eftersträvas inom den sociala domänen. Det vill säga, skolan. Tidigare forskning är i vårt fall dock inte helt möjligt att överföra till vår studie då miljön inom institutionerna skiljer sig allt för mycket åt. Detta då universitet till högre grad uppmuntrar studenterna till ett kritiskt tänkande och självständigt förhållningsätt än vad gymnasieskolor gör, vilket genererar en annan typ av motstånd. Att individer kan förhålla sig annorlunda och därmed inta olika positioner både inom och gentemot den dominerande diskursen påvisas vidare i Angs artikel (1990), som konstaterar att det finns en dominerande hegemonisk diskurs, men som individer inte nödvändigtvis behöver följa.

Någonting intressant är avslutningsvis att Markström, liksom vi, upplever att forskningen avseende skolforskning är bristfällig. Uppfattningen om bristande forskning inom skolväsendet återfanns även i avhandlingen "Kategoriseringar av barn i förskoleåldern" (2009) skriven av Kristian Lutz, som för övrigt påminner mycket om Markströms avhandling. Även den handlar om förskolebarn, men fokuserar främst på barn i behov av särskilt stöd. Faktum är att Lutz själv i sin avhandling hänvisar till Markström och uppger att mycket av det Markström talar om återfinns i hans egna empiriska material. Detta stärker således uppfattningen ytterligare om att institutioner har en normaliserande effekt då flera källor sammanställer avseende detta.

3.2 Elever gör som sina lärare

Den sista av våra funna avhandlingar är "Ledarskap, makt och känsla" skriven av Åkerblom (2011), som har studerat fenomenet att elever tar efter och imiterar sina lärare. Avhandlingens övergripande syfte var att studera unga ledares upplevelser av ledarskap. Det vill säga, hur de påverkas av bra respektive dåligt ledarskap och vilka känslor och handlingsmönster som uppkommer ur det. Konstruktivt ledarskap från läraren leder till positiva känslor, som ger de unga ledarna välbefinnande. Destruktivt ledarskap ger däremot upphov till negativa känslor i form av frustration, trötthet och depression (ibid.). I avhandlingen påvisar Åkerblom vidare att sociala praktiker är överförbara och att de flesta unga ledarna påverkas av vem och hur de

blir upplärda. Undersökningen visar följaktligen att de flesta unga ledarna har en önskan att smälta in i de rådande maktstrukturerna på sin arbetsplats, medan ett fåtal aktivt vill arbeta för förändring. Resultaten visar dock att majoriteten inte ifrågasätter den dominerande maktinnehavaren. Åkerbloms (2011) studie syftar alltså avslutningsvis också på att det finns ett samband mellan makt och individers handlingsmönster, samt att det någonstans i läroprocessen sker en normalisering. Åkerblom tar även upp att överföringen av sociala praktiker och handlingsmönster inte nödvändigtvis behöver överföras på ett medvetet sätt, utan kan även överföras omedvetet.

4. Teori

Vi kommer nedan redogöra för våra valda teorier. Det vill säga, Foucaults maktteori och normalitet.

4.1 Foucaults maktteori

Vi kommer att använda oss av Foucaults maktteori vid analys av vårt empiriska material. Denna teori utvecklades med målsättningen att studera hur makten utövades, vad den åstadkom, dess verkningar samt effekter. Foucault såg således inte makt som någonting som särskilda aktörer utövar mot passiva subjekt, utan ansåg att makten var spridd mellan olika aktörer (Winther Jörgensen & Phillips & 2000 och Nilsson, 2000). Foucault ansåg därmed att det inte är en aktör som förtrycker, utan att det finns olika positioner inom och mot den dominerande diskursen. Det vill säga, i vårt fall hur studenter förhåller sig gentemot den dominerande diskursen. Vi har därför valt att använda oss av begreppen *diskurs*, *motstånd*, *diskursiv kamp* samt *disciplinering* vid vår analys av vårt empiriska material.

4.1.1 Diskurs

”... diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s. 7). Diskursen utgår alltså ifrån att språket är strukturerat i olika mönster, som skapar en uppsättning regler för hur olika utsagor grupperas och kombineras. Diskursen sätter därmed sätter gränser för vad som är möjligt att tänka och säga inom en social domän, exempelvis Socialhögskolan. Den styr således även hur vi handlar inom en social domän (Nilsson, 2008). Det gör att det som sägs ofta är upprepande då alternativa utsagor inte är acceptabla inom domänen och därför inte heller kommer till uttryck (Winther Jörgensen & Phillips, 2000). Det är således när dessa utsagor används i interaktionen mellan människor som diskursen internaliseras (Giddens, 2007). Detta blir

relevant i vår studie då studenterna är en del av Socialhögskolan som institution och därmed befinner sig inom en social domän, som styrs av en dominerande diskurs. Denna dominerande diskurs styr sedan vad som är det bestämda sättet att tala. Då vi vidare ska undersöka hur studenterna förhåller sig till denna diskurs är begreppet särskilt viktigt.

4.1.2 Motstånd

Foucault menar att där makt finns, finns även motstånd, och därmed står aldrig den dominerande diskursen ensam, utan utsätts ständigt för motstånd eftersom den utmanar existerande makten. Motståndet behöver inte heller vara det stora, utan kan även finnas i det lilla och det vardagliga (Nilsson, 2000). Det kan handla om när en student inte ställer sig bakom uttalanden av föreläsaren eller ifrågasätter vad som tas upp på utbildningen, med andra ord ifrågasätter det som *är* – den dominerande diskursen. Det är således motståndet som utgör grunden för förändring (Svärd & Starrin, 2009). Detta blir relevant i vår studie då det är av intresse att undersöka om det finns ett motstånd gentemot den dominerande diskursen, utifrån hur studenterna talar om socionomyrket samt vilka kunskaper som de anser behövas.

4.1.3 Diskursiv kamp

Foucault ansåg vidare att makt är någonting som befinner sig i förändring, vilket innebär att det som är det dominerande tankesättet i dagsläget senare kan hamna i underläge. Makten är alltså inte konstant (Foucault, 1972). Han talar här vidare om diskursiv kamp, vilket kan förklaras som olika sätt att förstå och tala om verkligheten. Det vill säga, olika diskurser som går emot varandra och som konkurrerar för att få dominans på det specifika fältet. Det innebär att det ständigt finns en kamp om vilken diskurs som ska vara dominerande i samhället, där kampen är en förutsättning för förändring (Börjesson & Palmblad, 2007). Då studenter inte är en enhetlig färdigdisciplinerad massa blir därmed begreppet diskursiv kamp särskilt intressant använda oss av i vår analys.

4.1.4 Disciplinering

Disciplinering är också ett viktigt begrepp inom maktteorin. Vi har dock valt att endast ta upp de delar som är mest relevanta för vår studie. Disciplinering syftar vidare till disciplin utifrån pedagogik såsom uppfostran och undervisning, samt disciplin utifrån ett ämne och de särskilda kunskaper som är knutna till det (Nilsson, 2000). Begreppet har följaktligen funktionen att skydda samhället från det avvikande och anpassa individerna till den samhälleliga normen (Meeuwisse & Svärd, 2009a). Det handlar alltså om att anpassa individer, i exempelvis en institution som Socialhögskolan, till den nuvarande dominerande

diskursen. Disciplinering är, liksom makt, ett dubbelt system som består av två instrument som kompletterar och förstärker varandra. Det vill säga, belöning och bestraffning. På så sätt upprättas en norm och en dominerande diskurs. Disciplinering blir då en kontroll så att individerna inom institutionen utgår från normen när de handlar. Genom handlandet internaliseras sedan normen och den dominerande diskursen skapas och upprätthålls (Foucault, 2003). Begreppet blir särskilt relevant då vårt syfte är att undersöka om det skett en normalisering och disciplinering av studenterna. Vi använder emellertid begreppet som en synonym till normalisering i vår analys. Detta då en normalisering är en disciplinär effekt.

4.2 Normalitet och avvikelse

”**Norm** - det "normala" eller godtagna beteendet i till exempel en social grupp; konvention, praxis” (NE 04/04-14). Begreppet *norm* utgår därmed utifrån vad som anses vara normalt inom en viss social domän. Ordet normal började dock inte cirkulera i samhället förrän på 1800-talet med betydelsen ”vanlig” och ”typisk”. Startskottet för denna tanke kom i färd med att man började mäta och räkna befolkningen, vilket ledde till idéer om hur den ”normala individen” skulle vara. Idéer kring det normala kom därefter att ersätta upplysningstidens idéer om idealet, där fokus låg på att det normala var det rätta och det goda. Konsekvensen av att det normala noterades blev dock att även det onormala uppmärksammades. Det onormala blev alltså det *avvikande*. Det vill säga, det som inte var det godtagbara beteendet inom den sociala domänen. Normen är därmed en förutsättning för det avvikande, liksom det avvikande är en förutsättning för normen. På så sätt blir det som definieras som norm och avvikelse dikotomier då de är relationella begrepp. Det finns därmed en stark koppling mellan normer och regler, där det avvikande inte blir igenkännbart förrän någon träder över de informella och osynliga gränserna avseende vad som anses normalt. Vad som betraktas som normalt är emellertid beroende av tid och rum. Det normala är därmed varken homogent eller konstant. Vad som är normen och vad som är avvikelsen skiljer sig åt beroende på kontexten. Det vill säga, i vilket sammanhang du befinner dig i (Svensson, 2007).

4.2.1 Normaliseringsprocess

”Normalisering kan definieras som en process där individer genom ständigt upprepande fingraderade korrigeringar, bedömningar och olika mätningståtgärder anpassas till ett på samma gång homogeniserande och individualiserande beteende.”(Nilsson 2000, s.90).

Genom denna *normaliseringsprocess* formas individer till att bli en homogen grupp. Det vill säga, att individerna socialiseras till att bli det normala i sammanhanget. Detta görs bland annat i mötet med andra då det är där man prövar och omprövar olika sätt att vara och tänka på. På så vis är normaliseringsprocessen en process där olika medel inordnar eller återställer någonting eller någon till det som i sammanhanget anses som normalt (Nilsson, 2000). I de sammanhang som individer befinner sig i finns alltså, som tidigare nämnt, förväntningar på hur de ska tänka och handla utifrån hur normen ser ut. Det finns alltså förväntningar kring hur individer ska tänka och handla utifrån hur normen ser ut. Synen på vad som anses avvikande spelar därför en viktig roll då det ständigt utmanar det normativa, som liksom motståndet och den diskursiva kampen möjliggör en förändring av vad som i tid och rum betraktas som normalt (Svensson, 2007).

5. Metod

I nedanstående avsnitt kommer vi att presentera och diskutera olika utmaningar som skett under arbetet med studien, samt resonera kring metodval och urval. Den vetenskapsteoretiska grund som diskursanalysen står på samt diskursanalys som metod kommer även nedan att presenteras. Sedan kommer vi även att diskutera brister och förtjänster med vår valda metod. Avslutningsvis följer en tillförlitlighetsdiskussion samt presentation av arbetsfördelning och etiska överväganden.

5.1 Metodval och urval

De två forskningsmetoderna är kvantitativ och kvalitativ forskningsmetod där vi valde att använda oss den kvalitativa, med hänsyn till vårt syfte och forskningsfrågor som är inriktade på subjektiva upplevelser och ordval (Bryman, 2011).

Den vanligaste urvalstypen inom kvalitativ forskning är ett målstyrt urval (ibid.). Det vill säga, att forskaren väljer respondenter utifrån sitt intresse som är kopplat till forskningsundersökningen. Vi valde därmed att genomföra intervjuer med studenter på Socialhögskolan på Lunds universitet Campus Helsingborg. Detta på grund av tidsaspekten. Vi valde vidare att använda oss av ett snöbollsurval eftersom det var svårt att hitta studenter som var villiga att delta i studien. Vi använde oss därför av vårt kontaktnät i form av bekanta inom Socialhögskolan som är innevarande på olika terminer, som i sin tur kontaktade sina klasskamrater. Vi intresserade oss dock enbart för studenter som var aktuella på tredje termin

och uppåt. Detta då vi ansåg att förstaårsstudenter inte hade samma möjlighet att spegla institutionen på ett lika rättvis sätt som de studenter som hade studerat mer än ett år. Främst med anledning av att det tar en viss tid att acklimatisera sig till universitetsvärlden. Det resulterade således i att intresserade socionomstudenter från termin tre, fyra, fem och sju tog kontakt med oss med en spridning mellan 20 och 44 år, varav tre var män och tre var kvinnor. Att studenterna som hörde av sig var aktiva på olika terminer var dock ingenting som påverkade vår studie. Detta då vår studie inte hade som syfte att generalisera forskningsresultatet, utan istället var intresserad av att få informativa och mångfacetterade intervjuer, där studenterna fick ge sin syn på socionomyrket samt vilka kunskaper de anser vara viktiga. Studenterna visade sig vara samstämmiga trots att de var aktiva på olika terminer, samt hade olika åldrar och bakgrunder. Det handlade alltså inte om att vi skulle kunna hitta samband och för att generalisera studenternas utsagor, utan deras subjektiva bild var av intresse (ibid.).

I samband med att vi valde att använda oss av ett snöbollsurval uppstod även en diskussion kring varför just dessa studenter valde att delta i vår studie. Detta gjorde att vissa av studenterna hade tankar och åsikter om saker som inte hade relevans för vår forskningsstudie, såsom att de gärna talade om strukturen på utbildningen snarare än syn på kunskapsinnehållet i utbildningen eller synen på socionomyrket. Det gjorde således att allt som sades under intervjuerna inte gav oss användbart empiriskt material, men var i övrigt innehållsrika. Att flertalet av studenterna hade särskilda hjärtefrågor gav således inte ett snedvridet resultat.

5.2 Brister och förtjänster

5.2.1 Förförståelse

Oavsett val av metod kommer det alltid finnas både för- och nackdelar med den. Att den kvalitativa forskningsmetoden är väldigt flexibel kan alltså ses som både positivt och negativt. Dels då den ger forskaren möjlighet att själv styra studiens gång utifrån egna intressen, dels för att det kan påverka studiens tillförlitlighet (Bryman, 2011). Vi har därför tänkt mycket kring detta och hur vi kan undvika att färga studien med våra subjektiva uppfattningar.

Vår förförståelse innebär en uppfattning om att socionomutbildningen fortfarande syftar till de traditionella arbetsområdena inom socialt arbete. Detta gav upphov till vårt intresse och val av forskningsområde. Vi har båda en uppfattning om hur utbildningen är utformad, främst med anledning att vi båda är aktiva socionomstudenter och därmed har ett intresse i frågan.

Vår strävan var därför att förhålla oss så förutsättningslöst som möjligt under hela undersökningsprocessen för att motverka skevhet i kommande forskningsresultat. Att förhålla oss helt objektiva är dock inte möjligt och inte heller någonting som eftersträvas inom kvalitativa forskningsundersökningar (Bryman, 2011 & Fejes & Thornberg, 2009). Detta då forskningsmetoden är högst beroende av forskarens intresse och tidigare erfarenheter, som styr vad forskaren observerar och lägger märke till i sin studie, som vidare gör att forskningsmetoden blir något ostrukturerat av sitt slag. Vem och hur forskaren är påverkar alltså en studie där ålder, kön och personlighet därmed också är påverkande faktorer (ibid.). Att den kvalitativa forskningsmetoden är flexibel och därav kan upplevas som ostrukturerad är dock inte enbart någonting som kan verka som en nackdel. Då metoden är nära det som ska studeras tillför det ett djup till studien som genererar mer detaljrika beskrivningar om undersökningsområdet, som ger forskaren möjlighet att fånga den sociala verkligheten på ett helt annat sätt än vad som skulle varit möjligt utifrån genomförandet av en kvantitativ forskningsundersökning (Bryman, 2011).

Då vår förförståelse inte är någonting som vi varken kan undvika eller bortse ifrån måste vi därför förhålla oss till den och ständigt reflektera över den (Westlund, 2009). Vi kommer därmed, av ovanstående skäl, ha metodvalets för- och nackdelar i åtanke under hela forskningsprocessen. Genom vår medvetenhet kring risken att eventuellt påverka undersökningsresultatet tror vi oss avslutningsvis kunna motverka styrning. Vi kommer därmed att lägga allt fokus på att enbart utgå från studenternas utsagor och, som följd, distansera oss så mycket som möjligt från våra personliga tankar och värderingar.

5.2.2 Under forskningsprocessen

Kvalitativa intervjuer

Det finns olika typer av kvalitativa intervjuformer, varav vi valde att utföra *semistrukturerade intervjuer*. Detta då vi ville genomföra en diskursanalys med fokus på hur studenter på Socialhögskolan beskrev socionomutbildningen samt yrkesval (Bryman, 2011).

Semistrukturerade intervjuer utgår från en intervjuguide som tar upp specifika teman, men som inte är strukturerad i sin utformning, utan ger möjlighet till flexibilitet. Det gjorde att vi som intervjuare hade en större möjlighet att utforma frågorna efter hur intervjun fortlöpte, samt att intervjupersonerna kunde svara friare än vad de annars skulle kunna ha gjort vid exempelvis strukturerade intervjuer (Bryman, 2011).

En nödvändighet för att möjliggöra vår studie var emellertid att få samtycke att spela in intervjuerna. Detta då vi skulle göra en diskursanalys utifrån de transkriberade intervjuerna. Vid en diskursanalys analyseras språket, men att komma ihåg exakt vad som sägs under ett flertal intervjuer skulle vara en omöjlighet, vilket klargör vikten av att få samtycke till inspelningen. Som tidigare nämnt valde vi att göra en kritisk diskursanalys, vilket är en lingvistisk analysform. Det innebär att den textmängd som var möjlig att analysera var mer begränsad än vid andra analyser då den är mer ingående och har stort fokus på det språk som förmedlas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Samtidigt talar Bryman (2011) om att det är svårt att i förväg veta hur många intervjuer som krävs för att materialet ska vara givande för forskaren i form av att det ska kunna göras en analys av materialet. Vi var dock tvungna att på förhand bestämma hur många intervjuer som för vår del skulle vara rimligt att hinna utföra inom tidsramen för uppsatsskrivandet. Utförandet av sex stycken intervjuer, som varade mellan 35 – 50 minuter, visade sig emellertid utgöra en tillräcklig grund för genomförandet av vår tänkta studie. Vi kunde även i ett tidigt skede av intervjuerna urskilja ett återkommande mönster i deras uttalanden. Fler än sex stycken intervjuer var alltså inte nödvändigt för att vi skulle kunna genomföra vår analys.

Intervjuguide

Då en intervjuguide enligt Bryman (2011) kan skrivas på många olika sätt valde vi att skriva ner övergripande teman och frågeställningar som vi ansåg borde täckas under intervjuerna. Intervjuguiden fungerade därmed som stöd, som gjorde att vi höll fokus.

Vid närmare anblick av intervjuguidens utformning valde vi att börja brett för att sedan successivt snäva av intervjufrågorna. Vi avslutade samtliga intervjuer med att fråga om intervjupersonerna hade någonting annat att tillägga. Detta för att ge intervjupersonerna en fördjupad känsla av delaktighet och en sista möjlighet att yttra sig om saken (Bryman, 2011). Vi var även noggranna med att utforma tydliga intervjufrågor för att undvika missförstånd, vilket är ett av Kvaales (1996) grundläggande kriterier vid utformning av en intervjuguide. Av denna anledning valde vi att genomföra en pilotstudie med en student för att säkerställa att våra intervjufrågor uppfattades på det sätt som vi syftade till. Vi behövde enbart revidera och förtydliga en av våra frågor. Vi valde därför att behålla vår intervjuguide som grund även inför studiens riktiga intervjuer, som skulle ligga till grund för vårt empiriska material.

Genomförande samt bearbetning av intervjuer

Vi ska nedan presentera genomförandet av våra intervjuer, redovisa vad som har gått bra respektive mindre bra, samt vilka följder det har gett.

Miljö

Miljön spelar en stor roll vid genomförande av intervjuer (Bryman, 2011). Vi lade därför ner extra mycket energi för att skapa en inbjudande miljö där intervjupersonerna skulle känna sig bekväma. Vi satt därför avskilt och ostört. För att tillgodose kriterierna för en bra utförd intervju valde vi slutligen att genomföra samtliga intervjuer i ett grupprum på ett närliggande studenthem. Det var lätt för intervjupersonerna att ta sig dit, samt att studentboende innebar en neutral miljö jämfört med universitetet då vi skulle fråga om utbildningen och institutionen i sin helhet. Vi skulle även komma att bli mindre störda på studenthemmet än på Campus, där det normalt sett är mycket folk och rörelse under dagtid.

Inspelning och transkribering

Då vårt syfte var att göra en diskursanalys var det viktigt för oss att få intervjuerna inspelade för att sedan kunna transkribera och lättare analysera vad som sagts. Detta då både vad som sägs, hur det sägs, samt inte sägs, var av intresse för genomförandet av diskursanalysen (Bryman, 2011). Att spela in intervjuerna underlättade även för oss i annat avseende då vi lättare kunde hålla fokus på intervjuerna. Detta då vi inte behövde föra anteckningar samtidigt som intervjupersonerna talade. Inspelningen förutsatte därmed att fokus hamnade på samtalet, som vidare gjorde att vi lättare kunde följa upp intressanta uttalanden etcetera (ibid.). Inspelningen gick smidigt, mycket på grund av att vi befann oss i en lugn, tyst och ostörd miljö. Det var således lätt att transkribera då inspelningarna till stor del var av god kvalitet. Transkribering av intervjuer är ingen lätt process, som gör att misstag såsom slarvfel eller andra otydligheter kan förekomma (Bryman, 2011). Det resulterade inte i någon väsentlig ändring av intervjupersonernas uttalanden.

Bryman (2011) talar avslutningsvis om att tekniska hjälpmedel såsom bandspelare kan få intervjupersoner att blir oroade eller självmedvetna, vilket kan leda till att svaren inte blir lika uppriktiga som vi intervjuare tror. Att spela in intervjuer kan alltså vara problematiskt. Vi märkte dock inte av denna effekt mer än en gång då en intervjuperson inte ville uttala sig om en viss sak under inspelning. Vi respekterade detta, men kunde på grund av vår analysmetod samt av etiska skäl inte använda oss av informationen. I övrigt uppfattades intervjupersonerna som avslappnade.

Intervjuer

Det finns många saker att tänka på vid genomförande av intervjuer, därmed är det viktigt att förbereda sig. En del av denna förberedelse var, som tidigare nämnt, intervjuguiden som skulle verka som ett stöd under intervjuerna (Bryman, 2011). Då vi inte tidigare hade talat eller mött intervjupersonerna visste vi inte om de skulle vara tysta eller pratglada. Det krävde därmed att vi var förberedda för alla situationer. Våra intervjupersoner var emellertid väldigt pratglada med vissa variationer och alla intervjuer flöt på bra.

Vi förhölls oss flexibla under intervjuerna och tog inte alltid frågorna i den ordning som de stod i intervjuguiden, vilket underlättade för intervjupersonerna. Det finns dock även nackdelar med flexibilitet (Bryman, 2011). Eftersom flexibilitet gör att det är lättare att styra intervjufrågorna. Det upplevde att några av våra intervjupersoner vid vissa tillfällen gjorde. Genom att styra samtalet mer åt utbildningens utformning än till socionomyrket.

I slutet av varje intervju återkopplade vi avslutningsvis till vad som sagts. Detta för att försäkra oss om att vi uppfattat intervjupersonerna på ett korrekt sätt, vilket konfirmerades av samtliga med undantag för enstaka revideringar. Efter varje intervju skrev vi även minnesanteckningar över hur intervjun hade fortlöpt.

Kodning

Kodningen av vårt empiriska material underlättades av att vi hade transkriberat intervjuerna. Detta då vi genom transkriberingen påbörjat vår tankeverksamhet kring teman och motsättningar i intervjupersonernas svar. När vi slutligen skulle sätta oss ner och läsa igenom de transkriberade intervjuerna hade vi därför redan en bild av vad för slags mönster som kunde urskiljas utifrån intervjupersonernas utsagor.

Vi läste igenom alla intervjuer individuellt, men satt tillsammans för att kunna förmedla tankar som kom upp under läsningen. Då vi på ett sätt redan läst igenom intervjuerna genom transkriberingen hoppade vi över ett steg i kodningen. Det vill säga, läsa igenom utan att anteckna, och började anteckna i materialet redan från början. Detta genom små minnesanteckningar och understrykningar. Nästa steg i kodningen var att vi på baksidan av alla utskrivna intervjuer skrev ner våra reflektioner kring de olika intervjuerna såsom nyckelord, gemensamma teman och motsättningar mellan intervjuerna. Vi började alltså här sålla vad som var relevant för vår studie med hänsyn till syfte och frågeställningar. Vi valde

sedan att kategorisera de teman vi hade noterat och med färgpennor stryka under uttalanden som ingick i respektive kategori, därefter valde vi att kritisk granska våra kategorier. Vår granskning gjordes efter upplägget på vår analys, och vad som därmed skulle vara relevant att ta upp (Bryman, 2011).

5.3 Diskursanalys

5.3.1 Den socialkonstruktivistiska grunden

Diskursanalysen är sammanlänkad mellan metod och teori. Det är därför viktigt att förstå undersökningsmetodens grundläggande filosofiska inriktning innan genomförandet av analysen tar sin början. Vi inleder därför med att förklara diskursanalysens vetenskapsteoretiska rötter, vilka är kopplade till den socialkonstruktivistiska teorin (Winther Jörgensen & Phillips, 2000). Inom denna teori har språket en stor roll, som bygger på en strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi, vilken anser att vårt tillträde till verkligheten alltid går genom språket. Den socialkonstruktivistiska teorin anser vidare att det är med hjälp av språket som vi skapar bilder av verkligheten. Dessa bilderspeglar inte bara den existerande verkligheten, utan bidrar till att skapa den. Detta visar således att språket inte bara är en kanal för att förmedla information, utan även är likt en maskin som konstruerar den sociala världen (Winther Jörgensen & Phillips, 2000). Det finns slutligen fyra premisser som binder samman den socialkonstruktiva grunden; historisk inställning till självklar kunskap, historisk och kulturell specificitet, samband mellan kunskap och sociala processer samt samband mellan kunskap och sociala handling.

5.3.2 Diskursanalys som metod

Diskursanalys är ett tillvägagångssätt inom kvalitativ forskning, som är en språkbaserad tolkningsmetod, som både kan anpassas till samtal och texter. Den är därför av särskilt intresse för samhällsvetare då de anser att det är genom språket vi kommunicerar och skapar vår verklighet (Bryman, 2011). Vi valde därmed att genomföra intervjuer med socionomstudenter för att sedan vidare kunna genomföra en diskursanalys utifrån de transkriberade intervjuerna. Då man genom en diskursanalys analyserar hur diskurser används, begränsar och styr språket och därmed även vårt sätt att handla blev metodvalet ytterst relevant i relation till våra forskningsfrågor. För att möjliggöra denna undersökning var vi således tvungna att möta studenterna, vilket underbygger för valet av kvalitativa intervjuer (Winther Jörgensen & Phillips, 2000).

Kritisk diskursanalys

Vi valde att använda oss av kritisk diskursanalys för att analysera vårt empiriska material. Då denna handlar om att utforska och kartlägga eventuella maktrelationer i vårt samhälle med syfte att formulera den existerande normativa perspektivet. Utifrån detta kan man således kritisera relationer och ta fram möjligheter till social förändring, vilket följaktligen är en viktig utgångspunkt inom den kritiska diskursanalysen, då den är en form av diskursanalys och betonar förändring (Winther Jörgensen & Phillips, 2000).

Den kritiska diskursanalysen har emellertid fem olika drag (Winther Jörgensen & Phillips, 2000):

1. Sociala och kulturella processer och strukturer har delvis en lingvistisk-diskursiv karaktär.
2. Den sociala praktiken bidrar till att konstruera den sociala världen. Detta genom att diskursen är både konstituerande och konstituerad, som innebär att diskursen formar, omformar och avspeglar sociala strukturer och processer.
3. Språkbruk ska analyseras empiriskt i det sociala sammanhanget, vilket innebär att man inom den kritiska diskursanalysen gör en språklig textanalys av det språk som används i den sociala interaktionen.
4. Diskursen fungerar ideologiskt då diskursiva praktiker medverkar och reproducerar ojämlika maktförhållanden mellan sociala klasser.
5. Kritisk forskning, vilket i allra högsta grad kan sammankopplas med de andra dragen, då den syftar till att den inte är politiskt neutral, utan har som syfte att engagera sig i politisk förändring. Detta görs genom att urskilja den roll som den diskursiva praktiken har i upprätthållandet av ojämlika maktförhållanden, där resultaten slutligen ska bidra till förändring.

Faircloughs tredimensionella modell

Den brittiska lingvisten Norman Faircloughs har formulerat den tredimensionella modellen som ett hjälpmedel i genomförandet av en kritisk diskursanalys, vilket vi ska göra på vårt intervjumaterial. I modellen finns, som namnet även antyder, tre olika analytiska dimensioner: *text*, *diskursiv praktik* och *social praktik*. Fairclough anser att varje fall av språkbruk är en kommunikativ händelse, vilket då innehåller dessa tre dimensioner, där en händelse kan vara en mängd olika saker. Exempelvis en tidningsartikel, film, intervju eller som i vårt fall transkribering av intervjuer (Winther Jörgensen & Phillips, 2000). Vi har dock valt att endast

använda oss av de två första dimensionerna då den tredje har fokus på den sociala praktiken och vilka innebörder vår text skulle få i ett större sammanhang exempelvis då det omgivande samhället (Widén, 1998). Detta då vi inte har empiriskt material för att undersöka till den sociala praktiken, utan har istället lagt fokus på studenternas utsagor.

Den första dimensionen utgår från textens drag och egenskaper. I denna analytiska process läggs fokus på att finna kunskap om hur textens uppbyggnad konstruerar diskurser med hjälp av analytiska verktyg. Dessa verktyg kan variera mellan ting såsom vokabulär, grammatik och sammanhang mellan olika satser. Vi har, som analytiskt verktyg, valt att fokusera på ordvalet. Det vill säga, vad intervjupersonerna använder för ord när de talar om socionomyrket, samt om de kunskaper och egenskaper som de anser behövas (Winther Jörgensen & Phillips, 2000).

Den andra dimensionen handlar om den diskursiva praktiken. Det vill säga, att man undersöker hur texten som valts, som i vårt fall är transkriberingar, är producerad och konsumerad. *Interdiskursivitet* är här ett relevant begrepp, vilket synliggör att det finns olika och ibland motsägelsefulla diskurser inom en och samma utsaga. Detta genererar således positioner inom ett flertal diskurser. En individ är därmed inte begränsad till en diskurs utan kan i sina uttalanden finnas inom åtskilliga (Winther Jörgensen & Phillips, 2000).

5.4 Metodens tillförlitlighet

Nedan kommer ett resonemang kring metodens tillförlitlighet ske utifrån begreppen validitet och reliabilitet.

5.4.1 Validitet och reliabilitet

Vi har valt att använda oss av de kvalitativa forskarna L Compte och Goetz definitioner och begrepp för att undersöka tillförlitligheten i vår studie (Bryman, 2011). Dessa redogörs för nedan:

1. *Extern reliabilitet*: om forskningsundersökningen går att upprepas.
2. *Intern reliabilitet*: om forskarna är överens om hur de ska tolka det som observeras
3. *Extern validitet*: om forskningsresultaten kan generaliseras till andra sociala miljöer
4. *Intern validitet*: om det finns en överensstämmelse mellan forskarens/ forskarnas observationer och de teoretiska begrepp som studien utvecklas.

Då vi valde att använda oss av ett snöbollsurval, som genererade olika intervjupersoner gällande ålder, personlighet och allmänintresse är vår studie svår att upprepa, det vill säga både den *externa reliabiliteten* och *externa validiteten* kan således anses vara låg. Vi har under hela undersökningsprocessen haft ett nära samarbete, särskilt under bearbetningen av vårt empiriska material, och har varit samstämmiga avseende hur vi har tolkat det som har observerats. Vår studie har därför till hög grad uppnått *intern reliabilitet*. Vi anser även oss ha en god överensstämmelse mellan vad vi har uppfattat utifrån våra observationer och de begrepp som framkommit ur dem, men huruvida överenskommelsen är måttlig eller hög är svårt att avgöra. Den interna validiteten är oftast en styrka i kvalitativa undersökningar då forskaren/ forskarna vistas i undersökningsmiljön under en längre period och därför har lättare att säkerställa om det finns en överensstämmelse (Bryman, 2011). Av tidsskäl valde vi, som innan nämnt, att enbart utföra sex stycken intervjuer. Vi valde även att intervjua studenter, vilket vi också är. Det kan därför diskuteras under hur lång period vi har befunnit oss i undersökningsmiljön.

För att stärka den interna validiteten ytterligare valde vi slutligen att utföra en så kallad *respondent validering*, vilket innebär att vi återkopplade våra observationer till undersökningsdeltagarna (Bryman, 2011). På så vis fick vi en tydligare bild på om vi hade uppfattat deltagarna rätt, eller om det fanns en bristande överenskommelse. Detta kan dock göras på olika sätt. Dels genom att skriva ett sammanfattande brev på våra observationer och skicka till undersökningsdeltagarna, dels genom att återkoppla på annat vis. Exempelvis som en avslutande del av intervjuerna. Då vår studie rör socionomutbildningen och synen på socionomyrket, samt att vi valde att intervjua just socionomstuderande, fanns det en viss känslighet i vår undersökningsfråga. Detta utgjorde ytterligare ett skäl till varför vi valde att återkoppla i slutet av varje intervju. Främst för att vi ansåg risken vara för hög att få defensiva reaktioner tillbaka om vi valde att skicka ett brev där en eventuell bristande överensstämmelse skulle riskera att intervjupersonerna skulle vilja dra tillbaka sitt deltagarsamtycke, alternativt vilja censurera vissa delar av det insamlade materialet. Då vi inte ville riskera att detta skulle ske ansåg vi att återkoppling efter intervjuerna var det bättre alternativet för oss, då man genom en direkt konversation lättare kan förtydliga sina yttranden för att ge forskaren en mer korrekt uppfattning. Då vi hade transkriberat våra intervjuer möjliggjorde det att vi kunde ta emot eventuella anklagelser avseende påverkan av resultatet med våra egna värderingar (Bryman, 2011).

5.5 Arbetsfördelning

Då vi tidigare har skrivit arbeten ihop har vi insett att vi kompletterar varandra väldigt bra. Vi hade därför ett nära samarbete under hela uppsatsskrivandet. Vi skrev grunden för alla stycken var för sig, men satt dock i samma rum. Detta gjorde således att vi lättare kunde bolla tankar och idéer som uppstod. Vidare läste vi igenom varandras stycken och reviderade dessa, vilket då gör att uppsatsen är ett verk av oss båda och inte uppdelat emellan oss. Både kunskapsorienteringen, genomförande av intervjuer, bearbetning av empiriskt material samt skrivandeprocessen är alltså gjort tillsammans.

5.6 Etiska överväganden

Vid arbete med material, metod eller forskningsfrågor som rör människor måste etiska överväganden tas (Lag 2003:460 om etikprövning av forskning som avser människor). Vid dessa sker en värdering av nyttan med undersökningen, som ställs mot den eventuella kränkning som individen som deltar i undersökningen kan utsättas för. Det vill säga, forskningskravet ställs mot individskyddskravet, som är indelat i fyra olika huvudkrav (Vetenskapsrådets Forskningsetiska principer, 1990). Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Gränsen mellan vad som är ett etiskt respektive oetiskt förhållningssätt kan emellertid vara svårt att avgöra trots de ovanstående riktlinjerna. Det huvudsakliga med huvudkraven är dock att de ska skydda individer som ingår i en undersökning, alltså våra intervjupersoner (Bryman, 2011).

För att bemöta dessa huvudkravvalde vi att utforma ett informationsblad, som intervjupersonerna sedan fick läsa och signera innan påbörjad intervju. Detta informationsblad innehöll en kort presentation av vilka vi var och vad vår undersökning gick ut på. Vi presenterade slutligen de etiska huvudkraven för att göra intervjupersonerna medvetna om sina rättigheter och villkor, samt informerade om att intervjun skulle komma att spelas in och att de skulle komma att anonymiseras. Vi valde därför att inte skriva ut intervjupersonernas namn vid citaten, utan skrev istället Intervjuperson 1, 2, 3 och så vidare. Intervjupersonerna var dock redan innan avtalat möte införstådda med vad intervjun skulle handla om. Detta då vi redan vid första kontakten kort presenterade studiens syfte. Genom genomförandet av en pilotstudie säkerställde vi slutligen att våra intervjufrågor uppfattades korrekt. Det vill säga, att de var formulerade på ett sätt som inte skulle uppfattas som kränkande.

6. Resultat och analys

I kommande avsnitt kommer våra resultat, samt analysen av dessa, att presenteras. Vårt upplägg är att först presentera citat för att tydligt redogöra studenternas uttalanden, och därefter kort analysera dessa. Slutligen följer tvåavsnitt där en djupare analys görs.

6.1 Yrken

”Ja, en lärare blir ju lärare och en läkare blir en läkare. Jag blir så mycket. Jag kan bli så mycket!”

- Intervjuperson 2

Att vara utbildad socionom ger inget självklart yrke, utan yrkesmöjligheterna är mångfacetterade, vilket studenten med ovanstående citat visar. Vi kommer därför, utifrån denna yrkesmässiga ovisshet, i följande avsnitt redogöra för hur socionomstudenter talar om vad och var en socionom kan arbeta. Vi har funnit gemensamma nämnare för vad studenter anser vara socionomyrken. Detta då samtliga använde sig av liknande ordval och beskrivningar, som relaterar till traditionella yrken. Vissa uttalade dock en viss medvetenhet kring att socionomer även kan arbeta med någonting som går utanför den traditionella ramen där yrken så som arbetsledare, HR- konsult och personalvetare exemplifierades. Den övergripande och dominerande synen var dock yrken så som socialsekreterare, biståndshandläggare och kurator. Vi kommer att tydligt exemplifiera studenters uttalande om deras syn avseende traditionella och otraditionella yrken i nedanstående avsnitt.

6.1.1 Traditionella yrken

Utifrån genomförda intervjuer har det framkommit en samstämmig bild av vad socionomer arbetar med och vilka områden som de är verksamma inom. Klassiska ordval och beskrivningar har i majoritet utgått från rollen som socialsekreterare och att arbeta på socialförvaltningen.

Nedanstående citat exemplifierar studenternas spontana tanke av en socionom:

”... jag tänkte liksom den standard soc-häxa”

- Intervjuperson 1

”Alltså det första man kommer på är ju soc-tant...”

- Intervjuperson 2

”Framst tänker man på socialtjänsten ju att det är de yrkena där...”

- Intervjuperson 3

Ovanstående citat illustrerar studenternas vanligaste svar, som vidare visar föreställningen om att en socionom är någon som arbetar på socialförvaltningen, vanligtvis en kvinna. Svaren tyder även på att synen är negativ gentemot socialsekreterare, vilket syns i användandet av orden ”häxa” och ”tant” med negativ värdeladdning. Det intressanta är här, att studenterna själva valde att använda sig av dessa uttryck, även om de i övrigt visade en medvetenhet kring att socionomer har många valmöjligheter avseende yrke och arbetsområde.

Nedanstående citat visar på andra typiska socionomyrken som har likvärdiga arbetsuppgifter som socialsekreterare:

”... biståndshandläggare, jobba inom kommun familjerådgivning, kurator lite sådana faktorer är väl det första jag kommer att tänka på”.

- Intervjuperson 1

”Ja, man blir kurator, biståndshandläggare, arbetar på arbetsförmedlingen...”

- Intervjuperson 4

”Det första var psykoterapeut! Det var det första, att man kunde utbilda sig till psykoterapeut. Så jag sa jag ska bli psykoterapeut!”.

- Intervjuperson 2

Gemensamma nämnare för ovannämnda yrken är att samtliga arbetar för att förbättra individens välmående genom exempelvis samtal och bedömningar, vilket innebär ett nära samarbete med individerna som arbetet berör. Då dessa yrken härstammar från filantropin och den offentliga fattigvården har den därmed en historisk förankring, vilket är anledningen till varför vi valt att kategoriserat dem som traditionella socionomyrken (Jordansson, 2008). Det har vi även gjort av den anledningen att de ovannämnda exemplen var de mest frekventa i studenternas utsagor, vilket understödjer att yrkena har en djupt rotad tradition. För att tydliggöra den historiska förankringen ytterligare kan filantropin avslutningsvis kopplas till den tid då kvinnor gjorde hembesök och talade med folket, vilket syftar till det nutida kuratorsarbetet, medan den offentliga fattigvården kan däremot kopplas till det nutida

bedömningsarbetet gällande om någon uppfyller kraven eller ej avseende exempelvis försörjningsstöd (ibid.).

Studenterna har i intervjuerna även tagit upp ett yrke som härstammar från det sociala arbetets början, vilket följande citat visar:

”Du kan bli diakon.”

- Intervjuperson 4

”Även med att jag funderar på diakon...”

- Intervjuperson 1

Kyrkan har länge haft en stor roll inom det sociala arbetet och redan på 1500 – talet ansågs de kristna ha en plikt att hjälpa och stödja de fattiga med allmosor av olika slag (Sunesson, 2008). Kyrkans ansvar i samhället att bistå med hjälp har inte varit frekvent genom alla tider, men har alltid levt kvar genom *läran om barmhärtigheten* som en kärlekshandling för den kristna människan (Jordnasson 2008). Enligt Svenska kyrkans officiella hemsida är en diakon någon som har ansvaret för kyrkans sociala arbete där diakonen ska *stödja människor* att finna sig själva genom *samtal*, uppmärksamma brister i samhället och bedriva ett påverkansarbete. Vidare är utgångspunkten att diakonen ska arbeta med *människor i utsatta situationer* samt verka för att alla ska ha en del av *goda livsvillkor* (Svenska kyrkan, 2014). Genom att yrket har sitt ursprung i den kristna barmhärtighetstraditionen samt innefattar liknande sysslor som de ovanstående traditionella yrkena kan även diakon ses som traditionellt i sitt slag.

6.1.2 Otraditionella yrken

Det finns dock uttalanden som motsätter sig den traditionella yrkesbilden. Detta kommer vi med utdrag från studenters uttalanden att utveckla i detta avsnitt.

Vi frågade studenter om vad de anser att socionomer kan jobba med och fick följande svar:

”Du kan till och med jobba som... vad heter det... sån där, personalvetare”.

- Intervjuperson 2

”Ja det finns fan socionomer som är HR konsulter liksom. Finns det någon som tänkt på att man kan jobba som det? Nej. Eller som personalvetare”.

Dessa två citat visar att den vanligaste bilden är att socionomyrken innefattar yrken som stödjer och hjälper utsatta grupper på olika samhällsnivåer, men att socionomer inte behöver förhålla sig inom det område som uppfattas som traditionellt. Detta genom att studenterna använder ord som ”till och med” och ”det finns fan” där ordvalet ”till och med” förefaller sig särskilt intressant. Det indikerar på att yrket som personalvetare är *ovanligt* för socionomer och fastställer därmed att det finns ett så kallat *vanligt* yrke. Användningen av svordomen ”fan” användes däremot som en förstärkning av uttalandet. Det vill säga, att yrken så som personalvetare och HR – konsulter *också* finns inom socionomspektrumet, vilket indikerar på att det yrket inte är det mest självklara för en socionom. Förstärkningen visar alltså att personen i fråga ville understryka att det finns andra yrken utöver de traditionella som studenterna oftast utgår ifrån, vilket påvisar att det också finns så kallade otraditionella yrken.

Under intervjuerna frågade vi studenterna om de redan innan påbörjad utbildning visste eller hade funderingar kring vad de senare i framtiden skulle vilja arbeta med. En student svarade följande:

”Den första tanken var ju att jag skulle bli arbetsledare...”

Gemensamt för de två första citaten och detta är att samtliga syftar till likvärdiga yrken. Dessa yrken har inte fokus på att hjälpa och stödja utsatta människor på olika samhällsnivåer, utan är sådana där man arbetar med människor på annat sätt, som inte i första hand är *utsatta*. Genom att arbeta som arbetsledare, HR- konsult eller personalvetare rör sig arbetet istället kring personal och medarbetare, för att få fungerande individer att fungera även som grupp. Det skapas därmed en motsättning till det som anses vara traditionella socionomyrken genom att studenterna väljer att exemplifiera dessa yrken när de talar om socionomyrket och om vad de vill arbeta med i framtiden.

6.2 Arbetsplatser

Studenterna uttalade även vad de ansåg att socionomer arbetar med. Utifrån detta har vi funnit att de flesta studenter, genom sitt språkbruk och angivna beskrivningar, i huvudsak utgick från traditionella arbetsplatser med en historisk förankring inom det sociala arbetet. Detta genom att exemplifiera arbetsplatser såsom försäkringskassan, arbetsförmedlingen och socialförvaltningen upprepade gånger. Vi upptäckte emellertid att vissa studenter gick utanför

den traditionella ramen genom att exempelvis tala om privata företag. Det fanns alltså en motsättning kring vad som ansågs vara den typiska socionomarenan, men där traditionella områden tydligt dominerade. Studenterna visade en självklarhet kring att det *vanliga* är att arbeta inom den offentliga sektorn och inte inom den privata. Vi uppmärksammade i samband med detta slutligen en viss *interdiskursivitet* då studenterna kunde befinna sig inom de olika positionerna i samma uttalande, det vill säga, både inom den traditionella och otraditionella synen. Studenterna uttalade en medvetenhet och därmed möjlighet att kunna arbeta på flera samhällsnivåer.

6.2.1 Traditionella arbetsplatser

Det framkom även tydligt ur intervjuerna med studenterna vilka arbetsområden som de ansåg vara de mest uppenbara för en socionom. De beskrivningar som användes rikligast redogörs för i nedanstående exempel och tillskrivs till de traditionella arbetsplatserna för en socionom:

”... försäkringskassan, arbetsförmedlingen, på soc, på socialförvaltningen, migrationsverket...”.

- Intervjuperson 2

”Jag tänker direkt på traditionellt socialt arbete som socialtjänst eller helt den andra sidan sådana brukarorganisationer eller så här, vad heter det... frivilligorganisationer, soppök och såna här grejer. Hemlösas hus som görs ideellt.”

- Intervjuperson 5

Dessa citat speglar ytterligare en bild av vad studenterna anser vara de traditionella och de mest förekommande arbetsplatserna för en socionom, men synliggör två olika inriktningar. Vanligt förekommande arbetsområden inom det sociala arbetet kan därmed dels relaterar till arbete inom frivilligorganisationer, dels syfta till arbete inom en särskild myndighet med myndighetsutövning. Det går därmed, utifrån studenternas utsagor, inte att påstå att den traditionella arbetsplatsen för en socionom enbart är inom en myndighet, såsom ovannämnda exempel syftar på. Det vill säga, verksamma inom försäkringskassan eller arbetsförmedlingen. Studenterna syftar dock mest till myndigheter när de talar om var en socionom kan arbeta och är vanligast förekommande.

6.2.2 Otraditionella arbetsplatser

Då det i studenternas utsagor framkom vad de ansåg vara traditionella socionomyrken fastslogs det samtidigt, som innan nämnts, att det finns så kallade otraditionella yrken. Då yrken och arbetsplatser i denna undersökning går hand i hand har vi därför till viss del redan berört detta avsnitt, vilket vidare innebär att det inte kommer bli fullt så redogörande som det föregående avsnittet ”otraditionella yrken”.

Nedanstående citat klargör dock bilden ytterligare av att det finns en motsättning gentemot de traditionella arbetsplatserna för socionomer.

”... dels kan man ju jobba på socialkontoret på alla olika avdelningar, biståndshandläggare och så, men man kan även jobba på behandlingshem som enhetschef. Du kan även jobba på privata företag. Det finns ju HR- avdelningar som tar in socionomer...”.

- Intervjuperson 4

Här återfinns *interdiskursiviteten* då studenten både talar om traditionellt och otraditionellt socialt arbete i samma utsaga. Här tar vi vidare utgångspunkt vid att studenten i sin beskrivning initialt tar upp traditionella arbetsplatser och yrken, genom att nämna socialkontoret och biståndshandläggare. Detta tyder vidare på att de mest självklara yrken, som studenten först kom att tänka på, var traditionella. Studenten valde även att ta upp enhetschef på behandlingshem, vilket är intressant. Detta då studentens utsaga är en kombination av både traditionella och otraditionella yrken och arbetsplatser. Enhetschef klassificeras inte som ett traditionellt yrke då det inte har en lika stor förankring i det historiska sociala arbetet, medan behandlingshem är en arbetsplats som är ytterst traditionell då de inriktar sig på hjälp och stöd människor i utsatta positioner, vilket slutligen tydliggör interdiskursiviteten. Studenten använder sig av ordet *även*, vilket indikerar att det finns andra arbetsplatser och yrken som är vanligare än enhetschef på behandlingshem, privata företag samt HR – avdelningar. Det fastställs därmed att dessa arbetsplatser och yrken inte är självklara och traditionella. Detta syns vidare när studenten väljer att tala om privata företag, men inte tar upp offentliga sektor när denne talar om socialkontoret och biståndshandläggare. Uteslutandet av det styrker därmed självklarheten att en socionom inte arbetar inom privata företag, utan främst är verksam inom den offentliga sektorn.

6.3 Målgrupper

För socionomer finns ingen självklar målgrupp som det finns för exempelvis lärare som ska arbeta med elever. Socionomer kan alltså arbeta med olika målgrupper. På grund av denna yrkesmässiga oklarhet blev det därmed intressant att se hur studenter förhöll sig till detta och undersöka vad de hade för bild av vilka målgrupper en socionom kan arbeta med. Utifrån samtliga studenters utsagor har vi kunnat utläsa att den övergripande målgruppen för en socionom anses vara *människor*, men utifrån deras uttalande finns det ingen samstämmighet gällande vilka grupper en socionom kan arbeta med. Det fanns alltså enligt studenternas utsagor många alternativ. Några av utsagorna fokuserade mer på människor *utan* problem, medan andra huvudsakligen utgick från människor *med* problem. Det vanligast förekommande var ordet *utsatta*, som vidare kopplades till undergrupper så som barn, kvinnor, missbrukare etcetera, som därmed utifrån det sociala arbetets historia, syftade till traditionella målgrupper. Enstaka uttalanden påvisade dock en annan bild som tydligare riktade in sig på icke utsatta målgrupper, såsom personal genom att arbeta som personalvetare. Kärnan ansågs alltså vara stöd och hjälp där hjälpen ansågs kunna ges på olika samhällsnivåer, det vill säga, på antingen mikro, meso eller makronivå. I nedanstående avsnitt kommer vi exemplifiera de olika förhållningssätten som framkom i studenternas uttalande, avseende vad som ansågs vara traditionella och otraditionella målgrupper.

6.3.1 Traditionella målgrupper

De flesta uttalandena av studenterna visar på grundantagandet att en socionoms målgrupp är människor, vilket nedanstående citat illustrerar. I citatet nedan beskriver en student hur denne ser på var och vad en socionom arbetar med:

”Man kan jobba på arbetsförmedlingen, försäkringskassan... Ja, allting egentligen som har med människor att göra”.

- Intervjuperson 4

Ovanstående citat visar följaktligen på ett grundantagande, att en socionom i grund och botten arbetar inom yrken som berör människor på något sätt. Därmed är en socionoms målgrupp, utifrån studentens uttalande, människor. Det vi däremot finner särskilt intressant är att studenten motsätter sig själv i sitt uttalande. Studenten exemplifierar först med konkreta arbetsplatser, vars målgrupper är utsatta i olika avseenden. På grund av till exempel arbetslöshet eller i beroendeställning gentemot försäkringskassans avseende exempelvis

graviditetspenning. I meningens andra ansats breddar studenten dock en socionoms arbetsområden till *allting* som har med människor att göra. Detta visar vidare, att det finns två olika sätt att se på en socionoms målgrupp, där det ena syftar till *alla* människor medan den andra inriktningen syftar till *utsatta*.

I nedanstående citat förtydligas den andra inriktningen som syftar till att en socionom arbetar med utsatta grupper. Detta då stöd och hjälp indikerar på beroende av annan part och en bristande självständighet.

”Alltså, kärnan i socialt arbete, det är nog stödja och hjälpa... Jag tror inte det spelar någon roll var man hamnar bara man kan stödja och hjälpa...”.

- Intervjuperson 6

”Ja det skulle jag nog säga i det stora hela, sen så självklart finns det många andra faktorer som socionomer kan jobba, men det är väl det första jag kommer att tänka på... människor i utsatta situationer”.

- Intervjuperson 1

Utifrån dessa två citat går det därmed att urskilja ett ställningstagande om att en socionoms målgrupp har svårigheter i sitt liv. Detta då uttalanden som ”stödja och hjälpa”, samt ”människor i utsatta situationer” framkommer upprepade gånger. Vi har dock valt att enbart exemplifiera det med två utdrag. Det indikerar att synen på en socionom är någon som möter människor med diverse svårigheter i sitt liv. Genom att säga att *kärnan* i socialt arbete är att *stödja och hjälpa* påvisas samtidigt ett grundantagande för att det är *grunden* för det sociala arbetet. Genom att däremot säga att det finns *andra faktorer*, men där första tanken avser gentemot arbete med människor i *utsatta* situationer, påvisas emellertid att det finns olika positioner och syn avseende var en socionom arbetar och med vilka.

I nedanstående citat berättar studenterna om det tänkbara arbetet efter examen:

”... eller jobba med barn, gärna små barn som är utsatta eller inte har det bra och arbeta med dem själva den förändringen”.

- Intervjuperson 3

”Ja, bara som enkla grupper som missbrukare, utsatta kvinnor, barn som far illa. Sådana grejor”.

Här används ordet *utsatta* återigen, som ännu en gång påvisar att den vanligaste synen på en socionom är någon som arbetar med utsatta grupper. Exempelvis genom ordvalen *utsatta* barn eller barn med *problem*, samt *barn som far illa*. Att en socionoms självklara arbete är att arbeta med utsatta grupper stärks således vidare genom uttalandet *enkla grupper*, som syftar till *missbrukare* och *utsatta* kvinnor, vilket är grupper i en beroendeställning. Genom ovanstående uttalande utesluts därmed barn *utan* problem, *icke utsatta* kvinnor, samt personer *utan* ett missbruk, vilket gör att bilden avseende en socionoms målgrupp blir snävare.

Två positioneringar

Utifrån grundantagandet att en socionom arbetar inom yrken som avser att hjälpa och stödja utsatta grupper har vi funnit två olika positioneringar. Den ena handlar om att arbeta direkt *med* människor, medan den andra handlar om att arbeta *för* människor på ett mer övergripande sätt, men fortfarande i syfte att hjälpa och stödja samt förbättra det sociala arbetet.

Det direkta arbetet *med* människor har vi valt att benämna som *gräsrotspositionen*, som har sin utgångspunkt i begreppet gräsrotsbyråkrater, vilka är de tjänstemän som har direktkontakt med människor i sitt dagliga arbete (Meeuwisse & Swärd, 2009b). Arbetet *för* människor på en högre samhällsnivå har vi därmed benämnt som *makropositionen*, då begreppet makro avser den högre samhällsnivån (Lindqvist & Nygren, 2009).

Gräsrotspositionen

Nedanstående citat visar på studenternas önsknings inför yrkeslivet som socionom:

”... sen har jag alltid velat jobba med människor...”

- Intervjuperson 1

”... för att vara en socionom som ska jobba med människor...”

- Intervjuperson 4

Ovanstående citat illustrerar den så kallade gräsrotspositionen, genom användandet av ordet *med* människor. Detta visar på att en socionom har direktkontakt med de individer som arbetet berör.

I nedanstående citat visas vidare ett uttalande av samma student, som förtydligar gräsrotspositionen ytterligare:

”... jag har alltid velat jobba direkt med människor så jag har funderat på någonting med volontärarbete... men du jobbar alltid med människor direkt, så det var väl lite det som lockade...”.

- Intervjuperson 1

Studenten väljer här att använda sig av ordet *direkt* när denne talar om socionomyrket, vilket indikerar att studenten anser att socionomen i sitt dagliga arbete möter människor. Även genom sitt exemplifierande av ”volontärarbete” visar studenten att arbetet syftar till hjälp och stöd. Citaten vi lyft fram i detta avsnitt indikerar således på det *direkta* mötet *med* människan. Genom dessa uttalanden utesluts å andra sidan makronivån, där socionomen inte möter människan direkt utan arbetar *för* att hjälpa och stödja på en högre samhällsnivå, vilket således är en motsats till gräsrotspositionen.

I nedanstående citat visas återigen på att socionomer i sitt dagliga arbete möter utsatta människor:

”Jag har ju alltid jobbat inom vården och tycker om att ta hand om människor, göra dem glada, och sen ville jag bli behandlingspedagog och då var jag inne på att jobba inom Kriminalvården. Just behandling med människor och hjälpa dem ... få till en förändring i människan ... när människan mår dåligt eller bara är helt trasig och därifrån börja jobba med människan så att den blir bra igen, från att vända om på något vis...”

- Intervjuperson 3

I ovanstående citat blir studentens grundantagande avseende en socionoms målgrupp väldigt tydligt, i samband med sin beskrivning av kommande önskvärt arbete efter examen. Uttryck så som att ta hand *om* människor, jobba *med* människan, behandling *med* människor och förändring *i* människan visar klart att studenten vill ha en nära kontakt med individer genom hjälp och stöd. Orden *dåligt*, *trasig*, *bli bra igen* och *vända om* tyder vidare på att det är en nära kontakt med utsatta individer som eftersträvas.

Makropositionen

”Det finns ju så mycket man kan jobba där på samhällsnivå och individnivå allt möjligt.”

- Intervjuperson 3

Ovanstående citat understryker ytterligare att det finns olika nivåer att arbeta på inom det sociala arbetet, vilket vi som innan nämnt valt att dela upp i två skilda positioner:

gräsrotspositionen samt *makropositionen*. Det har dock visat sig, utifrån studenternas språkbruk och utsagor, att den vanligaste positionen är den där socionomen har ett nära samarbete med individer. Det vill säga, *gräsrotspositionen*.

För att tydligare redogöra för *makropositionen* kommer vi presentera samt redogöra för ett antal av studenternas uttalanden:

”Det skulle vara rätt roligt att sitta som statlig utredare till exempel och arbeta med sådana frågor som är rätt stora och tar lång tid att utreda. Med FoU, forskning och utveckling till exempel. Skriva rapporter och verkligen få gå på djupet på saker...”

- Intervjuperson 5

I ovanstående citat framkommer det tydligt att personen i fråga vill arbeta på en högre samhällsnivå där den direkta kontakten med individer inom det sociala arbetet är bristfällig. Genom den uttalade viljan att arbeta med forskningar, utredningar samt frågor rörande området tydliggörs att studenten vill arbeta på en övergripande nivå med strävan att förbättra det sociala arbetet i stort. I uttalandet, till skillnad från majoriteten av övriga studenters utsagor som syftar till *gräsrotspositionen*, skiljer sig detta uttalande då önskan om att arbeta *med människor* inte nämns.

I nedanstående citat kan *makropositionen* urskiljas:

”Nej nej det kan ju vara precis vad som helst. Det kan ju vara förebyggande. Det kan även vara att forska till exempel. Det kan vara förändring på många olika plan. Det är ju inte bara att direkt med människan. Det kan ju vara väldigt mycket...”

- Intervjuperson 3

”Jag gillar det administrativa och jag gillar att arbeta med människor. Någonstans skulle jag egentligen vilja sitta i socialstyrelsen, socialnämnden. Alla bara ja, jag vill hjälpa unga flickor som mår dåligt och jag vill förändra hela systemet. Jag vill liksom högre upp...”

I ovanstående två citat illustreras däremot *interdiskursivitet*, som syftar till intagandet av olika positioner inom ett och samma uttalande. I det första citatet synliggörs detta utifrån att studenten talar om att socionomer kan arbeta på olika samhällsnivåer, där både förebyggande arbete och forskning tas upp som exempel, som vidare speglar de två positionerna: gräsrots- och makropositionen. Intagandet av båda positionerna blir i detta uttalande väldigt tydligt då studenten avslutningsvis säger att arbetet inte enbart handlar om att jobba *direkt* med människan. I det andra citatet synliggörs däremot interdiskursiviteten genom att studenten å ena sidan vill arbeta *med* människor, å andra sidan vill arbeta på en högre samhällsnivå för att *förändra systemet*. När studenterna vidare använder sig av ordet *förändring* på den så kallade makronivån, syftar dem till en strukturell samhällsförändring, medan ordet inom gräsrotspositionen syftar till förändring *i* människan. Uttalandet påvisar därmed att en student inte nödvändigtvis enbart behöver förhålla sig inom ett och samma synsätt avseende var och hur en socionom arbetar. Den gemensamma nämnaren för de olika positionerna är att de båda syftar till att socionomen ska verka för förändring inom det sociala arbetet.

6.3.2 Motståndsdiskursen

Det finns dock ett annat ställningstagande bland studenternas utsagor, som visar att det finns ett motstånd kring bilden av att socionomer enbart arbetar med hjälp och stöd till utsatta människor på olika nivåer. Denna typ av utsagor är i minoritet i relation till den traditionella hegemoniska diskursen.

Nedanstående citat visar att socialt arbete inte nödvändigtvis behöver innefatta utsatta människor:

”... alltså jag skulle vilja påstå att ha en restaurangverksamhet är, eller köksverksamhet eller café, där jag kommer ifrån serviceyrket skulle jag vilja påstå också är socialt arbete. I allra högsta grad.”

Som det ovanstående citatet visar är studenterna inte homogena i sin syn avseende vilken målgrupp det sociala arbetet inkluderar. Det behöver alltså inte enbart innefatta utsatta individer i samhället. Den traditionella bilden är dock, som innan påvisat, i klar majoritet.

6.4 Socionomers kunskapsbas

I detta avsnitt kommer vi kort redogöra för vad studenterna, utifrån utsagor och språkbruk, ansåg vara viktiga kunskaper att erhålla som socionom. Vi fann att den gemensamma nämnaren utifrån studenternas ordval var kunskap kring *människan*, *mänskliga möten* och *relationer*. Det ansågs således vara en viktig kunskapsbas för blivande socionomer. Det kan därmed härledas till gräsrotspositionen då det handlar om kunskap kring det direkta mötet med människan. I detta avsnitt exemplifieras således studenternas uttalanden ytterligare.

Nedanstående citat redogör för hur studenterna beskrev kunskapsinnehållet i Socialhögskolans socionomutbildning:

”... där fick man ju lära sig så fruktansvärt mycket om olika situationer om missbruk, kriminalitet, jättemycket juridik. Hur alla diagnoser, bakomliggande faktorer. När man jobbar med barn, hur man kan se om dem varit utsatta för någonting. Väldigt mycket fakta och verklighetsförankrat. Ute på och hälsade på praktik nästan varje vecka. Jättemycket nyttig information och här känns det mer som dem som forskar som undervisar lite, dem har inte riktigt någon verklighetsförankring kring vad dem pratar om. Dem tar upp grejer som dem säger är jättehemska men så är dem inte det, men jag känner att detta är ingenting. Det är inte så världen ser ut. Det är väldigt skilda grejer”.

- Intervjuperson 3

I ovanstående citat kan vi utläsa en vilja till mer mänskliga kontakter och grundlig kunskap om hur människor fungerar, vilket återfinns i de flesta studenters utsagor. Just användandet av ordet *verklighetsförankrad* återkom upprepade gånger, som syftade till att det är någonting som studenterna ansåg sig behöva mer av. Det påvisar därmed att studenterna anser att mycket grundlig kunskap om människor och kunskap att möta människor är viktigt. Liknande syn kan även urskiljas i nedanstående citat där studenten tydligt klargjorde vad denne ansåg vara viktig kunskap för en blivande socionom. Genom att säga ordet *mer*, skapas även grundantagandet att det för nuvarande finns för lite sådant på utbildningen, vilket även synliggör studentens främsta intresse. Detta kan vidare kopplas till resonemang som tidigare förts om det traditionella sociala arbetet, som har sin grund i mänskliga möten och relationer.

Nedanstående citat redovisar ytterligare tankar kring kunskapsfokuset på utbildningen:

”Jag vill studera med mer fokus på människor...”

- Intervjuperson 4

Studenterna uttalade en konkret önskan av mer praktisk och verklighetsförankrad kunskap på utbildningen där mycket betoning lades på ord som exempelvis *verklighetsförankrad*, *människor*, *mänskliga relationer* och *möten*. Detta visar slutligen att det råder en klar majoritet och samstämmighet gällande vad studenterna anser en blivande socionom bör ha för kunskap innan socionomen träder in i arbetslivet.

6.5 Diskurser och positioner

Utifrån vårt empiriska material har vi kunnat utläsa ett mönster, som skapats genom upprepade uttalanden och användning av särskilda ord, vilket vidare visat hur studenter talar om socionomyrket och professionens upptagningsområde. Vi har vidare kunnat fastställa att det finns två diskurser som studenterna förhåller sig till när de talar: dels den hegemoniska diskursen som vi valt att benämna för den *traditionella diskursen*, dels motståndsdiskursen som vi vidare valt att benämna för den *otraditionella diskursen*.

6.5.1 Den traditionella hegemoniska diskursen

Den traditionella diskursen är den dominerande hegemoniska diskursen då majoriteten av studenternas uttalanden och ordval håller sig inom denna diskurs. Den traditionella diskursen har, som tidigare redogjorts för i bakgrundsavsnittet, rötter från det historiska sociala arbetet. Vi likställer emellertid inte den traditionella diskursen med hur det sociala arbetet såg ut förr, men liknande utgångspunkter kan urskiljas. Det innebär således att när studenterna använder ordval och beskrivningar som tyder på det sociala arbetets historiska förankring, innebär det vidare att de förhåller sig inom den så kallade traditionella diskursen. För att ge en djupare inblick i den traditionella diskursens rötter och utgångspunkt kommer vi nedan att beskriva dess grunddrag.

Den traditionella diskursen handlar främst om arbete med utsatta människor i olika avseenden då studenterna talat om målgrupper såsom missbrukare, utsatta barn och ungdomar, äldre, fattiga och sjuka, vilket är starkt kopplat till det tidigare sociala arbetet (Jordnasson, 2008). Arbetet med utsatta människor kan spåras ända tillbaka till 1500-talet med den kristna barmhärtigheten då de kristna hade det yttersta ansvaret för samhällets fattiga och utsatta

(Sunesson 2008). Ansvaret kom senare att läggas på filantropin och den offentliga fattigvården, som båda syftade till att hjälpa och stödja utsatta människor. Filantropin var emellertid inriktad på att uppfostra arbetarfamiljen, där mannen skulle bli ekonomiskt ansvarstagande och kvinnan skulle bli samhällsmodern (Jordnasson, 2008). Till arbetarklassmännen härleddes även det sociala problemet missbruk. Detta visar att missbruk är ett historiskt förankrat problem. Genomgående teman i det sociala arbetets historia är därmed att hjälpa utsatta, vilket även utgör grunddraget inom den traditionella diskursen. Hur man skulle arbeta för att hjälpa de utsatta kunde dock skilja sig åt gällande vilken samhällsnivå det skulle göras, det vill säga mikro, meso och makro. Filantropin arbetade främst på mikro - och mesonivå, medan arbetet inom den offentliga fattigvården främst skedde på makronivå genom plats i fattigvårdsstyrelsen.

Att det finns olika samhällsnivåer kring hur man vill hjälpa människor har vi också kunnat urskilja i studenternas tal. Det visar således att det finns huvudsakligen två positioneringar inom den traditionella diskursen, som vi valt att benämna *förgräsrots- makropositionen*. Gräsrotspositionen utgår ifrån ord som *jobbar med människor, förändring i människan* samt *mänskliga relationer och möten*. Makropositionen utgår däremot ifrån ord som exempelvis *förändra systemet, utreda, olika nivåer* samt *forskning*.

Studenternas förhållningssätt inom den traditionella hegemoniska diskursen

Genomgående är att majoriteten av studenterna uttalanden och ordval ställer sig inom den traditionella diskursen. Detta genom att benämna yrken såsom socialsekreterare, biståndshandläggare, kurator samt diakon där stöd och hjälp till utsatta människor är grundpelaren. Även genom ordval som *förändring*, samt *stödja och hjälpa* förhåller sig studenterna inom den traditionella diskursen. Något som studenterna ytterligare uttryckt är en önskan om mer kunskap om människan, som vidare syftar till utsatta målgrupper. Detta gör det genom att säga *mer fokus på människor*. Ordet *mer* synliggör i detta fall ett stort intresse av människor och att det är en viktig kunskapsbas för en socionom. Även genom att studenterna använder ord som *kärnan* visar de på de ser det som grunden för det sociala arbetet.

Det ska också sägas att även de uttalanden som bygger på motstånd till den traditionella diskursen håller sig samtidigt inom den traditionella då de använder ord som *även*, vilket indikerar att de utgår från det vanliga men att det utöver det finns något ovanligt. Detta visar

på att den traditionella diskursen är den dominerande hegemoniska diskursen. Då diskursen utgör ett bestämt sätt att tala och förstå världen definieras samtidigt vad som är möjligt att säga inom en socialdomän (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Att den traditionella diskursen är hegemonisk gör att diskursens innebörd definierar det bestämda sättet att se på socionomyrket och dess kunskapsbas. Detta bestämda sätt utgör då normen för en socionomstudent. Det är även viktigt att poängtera att det framkommit utsagor och ordval som indikerar på *interdiskursivitet*, vilket innebär att en och samma student inte nödvändigtvis behöver hålla sig inom en och samma diskurs.

Gräsrotspositionen och makropositionen

Det finns en viss spänning i studenternas uttalanden och ordval. Detta då de intar två olika positioner inom den traditionella diskursen, vilket vi tidigare nämnt som är gräsrots- samt makropositionen. Studenterna positionerar sig inom gräsrotspositionen när de exemplifierar yrken samt arbetsplatser där det sker direkta möten med människor, exempelvis kurator och socialkontor. Även uttalanden såsom ”jobba *direkt med* människor” eller ”få en förändring *i* människan” indikerar att en socionom arbete sker i möte med människor. Studenterna positionerar sig dock inom makropositionen när de nämner yrken och arbetsplatser som *statlig utredare, diplomat, socialkonsulent* och *socialstyrelsen*, samt använder ordval såsom ”förändra hela *systemet*” eller ”förändring på många *olika plan*”. Gemensamt för dessa är att samtliga ovannämnda yrken handlar om att arbeta med människor på en *högre samhällsnivå*. Dessa används emellertid inte i första hand för att beskriva en socionoms arbete eller som en del av det sociala arbetet i allmänhet. Den diskursiva kampen som Foucault (1980) talar om blir här realiserbar då det uppstår en spänning mellan de olika positionerna. Genom denna spänning konkurrerar de om att nå dominans inom den traditionella diskursen. Alltså att inneha det dominerande tankesättet hos studenter. Vi kan dock, utifrån hur studenterna talar, urskilja att gräsrotspositionen dominerar inom den traditionella diskursen.

6.5.2 Den otraditionella motståndsdiskursen

Vi har som nämnt i ovanstående uppmärksammat att det finns en dominerande hegemonisk diskurs, som vi har valt att kalla för den *traditionella diskursen*, som inkluderar två positioneringar. Vi har även, utifrån studenternas utsagor, uppmärksammat en motståndsdiskurs, vilken vi benämner som den *otraditionella diskursen*. Benämningen har sitt ursprung i att vi i stora delar av forskningsprocessen, likt ett genomgående tema, har förhållit oss till dikotomier. Av den anledningen faller det sig därmed naturligt att döpa

motståndsdiskursen till någonting som tydligt kan förstås som den traditionella diskursens motsats.

Den otraditionella diskursen inkluderar därmed allting som inte den traditionella diskursen gör. Det vill säga, hit hör samtliga studenters språkbruk och utsagor, som *inte* innefattar ”typiska” yrken, arbetsplatser och/eller målgrupper för socionomer. Den otraditionella diskursen tar därmed upp yrken, områden och tillhörande målgrupper, som utifrån studenters utsagor, går utanför den traditionella ramen. För att konstatera huruvida någonting är otraditionellt har vi använt oss av olika tillvägagångssätt, likt uteslutningsmetoder. Då det traditionella sociala arbetet har en tydlig historisk förankring kunde vi därmed relativt snabbt skapa oss en bild vad som var så kallat ”typiskt” inom det sociala arbetet. Då studenterna realiserade denna bild och påvisade att det nutida sociala arbetet fortfarande influeras av den historiska förankringen, kunde vi slutligen urskilja vad som avvek och därmed skapade ett motstånd.

Motstånd och diskursiv kamp

Utmanandet av en diskurs är likt utmanandet av en maktinnehavare. Där makten finns, finns även motståndet (Foucault, 1980). Motståndsdiskursen synliggörs emellertid inte likt en röd tråd genom vårt empiriska material. Detta med anledning av att utsagor och ordval syftade till att motstånd var i minoritet, vilket vidare är den grundläggande anledningen till att den traditionella diskursen är den dominerande och hegemoniska. Motståndet behöver dock inte vara stort för att ha en inverkan, utan kan oavsett storlek utmana till förändring (Svärd & Starrin, 2009). Motstånd är alltså grundstenen bakom förändring. När studenter, som i detta fall, återupprepade gånger påpekar att socialt arbete inte enbart handlar om att stödja och hjälpa vidgas därmed synen på det sociala arbetet. Det skapas då ett motstånd gentemot den dominerande diskursen avseende vad som anses traditionellt, som genererar en så kallad diskursiv kamp. Det vill säga, en kamp mellan de två diskurserna som konkurrerar med varandra med strävan att bli överordnade inom det sociala arbetet (Börjesson & Palmblad, 2007). Återigen är kampen, liksom motståndet, en förutsättning för förändring. Både för det sociala arbetet i allmänhet men även avseende synen på en socionom.

Inte lika självklara

Ett flertal studenter har uttryckt ett medvetande kring att det sociala arbetet inkluderar mer än det som innefattas i den traditionella. Den återkommande företeelsen är att bara ett fåtal av

studenterna närmare kan beskriva yrken, arbetsplatser, områden och målgrupper utanför vad de anser vara traditionellt. Detta exemplifieras i nedanstående citat:

”Jag vet att det finns, att det är väldigt brett... men jag kan inte komma på något direkt så”.

- Intervjuperson 1

Ytterligare förtydligande av detta görs i följande citat:

”Det är ju fortfarande lite luddigt exakt vad jag kan bli”.

- Intervjuperson 2

De yrken som däremot exemplifieras, som både enligt studenternas utsagor och det sociala arbetets historia inte anses tillhöra det traditionella arbetet är således: *HR-konsult, personalvetare, arbetsledare, personalvetare* samt olika *chefspositioner* såsom *enhetschef* och *verksamhetschef*. Ytterligare någonting som karakteriserar den otraditionella diskursen är att arbetet *inte* behöver handla om *utsatta människor*. Det kan rent av handla om människor, *utan* några anmärkningsvärda bekymmer eller svårigheter i sin tillvaro. De exemplifierade yrkena indikerar därmed på att socionomens målgrupp även kan gälla personal och medarbetare inom företag, organisationer eller liknande.

Orden utesluter och förutsätter

Utöver studenters konkreta exempel som ligger utanför den traditionella diskursen finns även ledtrådar i deras språkbruk, som indikerar på att de antingen förutsätter eller utesluter någonting. Det gör de genom att använda orden *också, även* och *till och med* i samband med dessa exemplifieringar där samtliga syftar till att det *faktiskt* finns någonting annat utöver de områden som ses som självklara. Existerandet av en annorlunda syn gentemot det sociala arbetet, samt socionomens roll inom det, skapar därför här en tydlig motsättning som återigen utmanar den dominerande diskursen.

6.5.3 Normalitet

Då vi har kunnat fastställa att det finns en dominerande hegemonisk diskurs och en motståndsdiskurs, som vi vidare benämner *traditionell och otraditionell diskurs*, har vi även kunnat urskilja hur det normala och det avvikande framställs avseende vad som innefattar socialt arbete och socionomens roll inom det.

Genom att det finns en dominerande hegemonisk diskurs, där de flesta av studenternas utsagor återfinns, skapas det *normala*. Det är alltså där majoriteten finns. Dikotomin till det normala är *onormalt*, vilket således är sammankopplat till den traditionella motståndsdiskursen (Svensson, 2007). Starkt kopplat till det normala är *normen*. Det vill säga, det godtagbara sättet att tala och handla inom en social grupp, vilket i vår studie är studenterna (NE 04/04-14). Begreppet onormalt är kopplat till *avvikelse*. De ord och utsagor som förhåller sig inom den otraditionella motståndsdiskursen är således avvikande i relation till normen. Detta då norm och avvikelse är relationella begrepp och följaktligen är varandras förutsättningar. Detta är även någonting, som de studenter som motsätter sig den traditionella diskursen, har uppmärksammat. Nedanstående citat illustrerar detta då det synliggör faktumet att det finns någonting som anses vara normalt och vanligt, som slutligen även påvisar normen och avvikelens existens.

”... men jag personligen är väl en lite annorlunda ras, eller vad man ska säga...”

- Intervjuperson 4

7. Slutsats

Vårt syfte var att studera hur socionomstudenter talar om socionomens arbetsområden, samt vilka kunskaper de anser att en socionom behöver för att bedriva ett professionellt socialt arbete. Våra forskningsfrågor var följande:

- Hur beskriver studenterna socionomyrket?
- Vilka kunskaper anser studenterna att en socionom behöver?
- Hur förhåller sig studenterna till den dominerande diskursen om socialt arbete?
- Kan man utläsa ett motstånd gentemot den dominerande diskursen, utifrån hur studenterna talar om socialt arbete?

Utifrån ovanstående forskningsfrågor kom vi fram till att studenterna främst talade om *traditionella* yrken, arbetsplatser samt målgrupper och därmed förhöll sig till den dominerande hegemoniska diskursen, som vi kallar för *den traditionella diskursen*. Vi har vidare kunnat utläsa att det finns två positioner inom denna, vilka vi valt att kalla förgräsrots- och makropositionen. Vi kunde även utläsa ett motstånd gentemot den traditionella diskursen, som vi valde att benämna *den otraditionella diskursen*. Det resultat som undersökningen har

genererat är att socionomstudenterna är normaliserade. Detta då studenterna är samstämmiga och repetitiva i sina utsagor, samt att det enbart framkommit ett fåtal uttalanden som indikerat på ett motstånd gentemot den dominerande diskursen. Majoriteten av de studenter som deltagit i vår studie har därmed, utifrån deras språkbruk, en traditionell syn med en historisk förankring avseende vad och var en socionom arbetar och på det sociala arbetet i allmänhet.

8. Avslutande diskussion

Då vår studie inte har fokuserat på att studera olika institutioner kan vi inte heller fastställa vad eller vem som har genererat studenternas normalisering. Vi kan endast konstatera att en sådan har skett och låter därmed frågan förbli obesvarad, då vårt empiriska material inte utgör en tillräcklig grund för ett sådant fastställande. Vem som har genererat normaliseringen av studenterna är dock någonting som vore intressant att undersöka vidare, som en följande forskningsundersökning till denna studie. Det vi däremot kan konstatera är att socionomstudenter inte kommer att revolutionera det sociala arbetet inom den närmsta tiden, utan följer den norm som finns. Det ger således bilden av att studenterna är ”lydiga” och därmed inte gör ett motstånd mot denna norm. Är det i så fall ett lyckat eller misslyckat resultat för Socialhögskolan, att socionomstudenterna följer normen? Svaret beror på vad Socialhögskolans grundläggande syfte med utbildningen är.

Då majoriteten av studenterna i sina utsagor har visat sig utgå från det historiskt förankrade sociala arbetet kan vi fastslå att de styrs av någonting, som driver dem åt samma håll. Det intressanta blir här, som stärker vår reflektion, är att studenterna förhåller sig samstämmiga trots deras olika bakgrunder och åldrar. Då Socialhögskolan visat sig vara deras främsta gemensamma nämnare kan vi reflektera ytterligare. Har institutionen strävat mot att avspegla sitt synsätt på studenterna? Om vi således utgår från denna reflektion kan resultatet därmed ses som lyckat. Det skulle i så fall vara en naturlig förklaring till varför studenterna uttalar sig som de gör, vilket påvisar att studenterna har internaliserat normen inom Socialhögskolan. Det vill säga, att de har anpassat sig till den dominerande diskursen som utgår från det sociala arbetets historiska rötter. Det är dock här viktigt att poängtera att detta endast är våra spekulationer och därmed inget fastställande av vårt resultat.

Då utbildningen utgår från att studenterna ska vara kritiska kan vårt resultat dock även ses som ett misslyckande för Socialhögskolan. Utbildningen uppmuntrar studenterna till

självständighet och ett kritiskt tänkande, vilket enligt resultaten enbart finns i en liten utsträckning. Att studenterna är normaliserade kan därmed även tolkas som ett bakslag då de inte förhåller sig kritiska till den traditionella dominerande diskursen. Studenterna godtar alltså det sociala arbetets aktuella utformning, där de särskilda målgrupperna fortfarande anses vara utsatta människor. Att studenterna följer den normen som Socialhögskolan eventuellt försökt att överföra påvisar ett upprätthållande av det traditionella sociala arbetet, med de historiskt förankrade rötterna, och ger därmed inte heller utrymme för modernisering.

Om socionomstudenter med samma tankar, synsätt och inställning kring det sociala arbetet examineras, vad kan då konsekvenserna bli för det sociala arbetet på längre sikt? Positiva eller negativa? Efter att ha diskuterat detta tror vi att det kan bli problematiskt. Att studenterna gör ett marginellt motstånd visar att en förändring inte kommer ske under den närmste framtiden. Detta då motstånd är ett verktyg för förändring. Är det en indikation på att det sociala arbetet har nått sin platå och hädanefter kommer att förbli detsamma? Vad händer om samhället fortsätter att utvecklas och förändras, medan det sociala arbetet stannar av? Hur ska det sociala arbetet kunna bemöta de konsekvenser som eventuella samhällsförändringar ger, om det står still i sin utveckling? Detta är en mängd tankar som påvisar den problematik som skulle kunna bli till följd av att normaliserade studenter utan ett kritiskt tänkande examineras för att sedan komma ut i det sociala arbetet. Det är endast genom nya tankar som det sociala arbetet kan revolutioneras och således utvecklas. För att det sociala arbetet ska kunna vara en del av samhället och kunna vara en resurs till samhället anser vi att det krävs att den går i linje med samhällets utveckling.

De tankar som vi fört ovan visar att det vi kommit fram till i denna studie kan ses som både positiv och negativ. Detta beroende på vilket perspektiv man väljer att se situationen ur. Det är således ett resultat som kan diskuteras länge och det är mycket på grund av det som vi valt att lyfta ämnet i denna avslutande diskussion. Uppmärksammandet av detta hoppas vi ska skapa en diskussion även inom Socialhögskolan.

9. Referenser

Ang, I. (1990) "Culture and Communication: Towards an Ethnographic Critique of Media Consumption in the Transnational Media System" *European Journal of Communication*, 1990 5:239 – 260.

Bergström, G & Boréus, K. (2012) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Björkdahl Ordell, S. (1990) *Socialarbetare, bakgrund, utbildning och yrkesliv*. Göteborg: Göteborgs universitet

Bolander, E.& Fejes, A. (2009) "Diskursanalys". I Andreas Fejes & Robert Thornberg: (red.), *Handbok I kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB.

Bolander, E.& Fejes, A. (2009) "Kvalitativ forskning och kvalitativ analys". I Andreas Fejes & Robert Thornberg: (red.), *Handbok I kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB.

Brunnberg, E. (2013). *Om socionomutbildningar, forskningsutbildningar och samtliga avhandlingar i socialt arbete 1980 – 2012*. Eskilstuna: Mälarens högskola.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

Börjesson, M & Palmblad, E. (2007) "Introduktion". I Mats Börjesson & Palmblad: (red.), *Diskursanalysen i praktiken*. Stockholm: Liber AB.

Egeltoft, T. (2009) Utvärdering av socionomutbildningen vid svenska universitet och högskolor. Stockholm: Högskoleverkets rapportserie 2009:36 R.

Foucault, M. (1972) *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv förlag.

Foucault, M. (2003) *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag.

Giddens, A. (2007) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur AB.

Jordansson, B. (2008) ”Vem är fattig och varför? Svens fattigvårdspolitik i ett historiskt perspektiv”. I Hans Swärd & Marie-Anne Egerö: (red.), *Villkorandets politik*. Malmö: Égilté förlag.

Kvale, S. (1996) *InterViews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousands Oaks, CA: Sage.

Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor.

Lunds Universitet (2014) *Råd och anvisningar för uppsatsarbete*. Lund: Socialhögskolan.

Lunds Universitet (2014) ”Socionomprogrammet 210.0hp” (elektronisk), *Lund Universitet samhällsvetenskapliga fakulteten*http://www.soch.lu.se/o.o.i.s?id=20582&lukas_id=SGSOC (2014-03-07).

Lutz, K. (2009) *Kategoriseringar av barn i skolåldern – styrning & administrativa processer*. Malmö: Malmö högskola.

Löfgren, K. (2004) *Jämförelser mellan studerande i olika antagningsgrupper som har registrerats på socionomprogrammet*. Umeå: Umeå universitet

Markström, A-M. (2005) *Förskolan som normaliseringspraktik – en etnografisk studie*. Linköping: Linköpings universitet.

Meeuwisse, A & Swärd H. (2009a) ”Vad är socialt arbete?”. I ”Anna Meeuwisse, Sune Sunesson & Hans Swärd: (red.), *Socialt arbete en grundbok*. Stockholm: Natur och kultur.

Meeuwisse, A & Swärd H. (2009b) ”Socialt arbete i ett internationellt perspektiv”. I ”Anna Meeuwisse, Sune Sunesson & Hans Swärd: (red.), *Socialt arbete en grundbok*. Stockholm: Natur och kultur.

Nationalencyklopedin (2014) ”Hegemoni” (elektronisk), *NE:s officiella hemsida* <<http://www.ne.se/hegemoni>> (05-06-14).

Nationalencyklopedin (2014) ”Norm” (elektronisk), *NE:s officiella hemsida* <<http://www.ne.se/norm/271419>> (04-04-14).

Nilsson, R. (2008) *Foucault – en introduktion*. Malmö: Egalité.

Sunesson, S. (2008) ”Tiggargossen, prinsen och socialförvaltning – en gammal historia”. I Hans Swärd & Marie-Anne Egerö: (red.), *Villkorandets politik*. Malmö: Égilté förlag.

Svensson, K. (2007) ”Normer, normalitet och normalisering”. I Kerstin Svensson: (red.), *Normer och normalitet i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.

Svenska kyrkan (2014) ”Arbeta som diakon” (elektronisk), Svenska kyrkans officiella hemsida <http://svenskakyrkan.se/diakon> (2014-05-09).

Tops, D (2014) Arbetsmarknadsundersökning bland studenter som var förstagsregistrerade på termin 7 HT12. Lund: Socialhögskolan.

Vetenskapsrådet. (1990) ”Forskningsetiska principer inom humanistiska - samhällsvetenskaplig forskning” (elektronisk), *Vetenskapsrådet*.http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf (2014-03-11).

Åkerblom, C. (2011) *Ledarskap mellan makt och känsla*. Stockholm: Kungliga tekniska högskolan.

Winther Jörgensen, M & Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Widén, P. (2009) ”Kvalitativ textanalys”. I Andreas Fejes & Robert Thornberg: (red.), *Handbok I kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB.

Westlund, I. (2009) ”Hermeneutik”. I Andreas Fejes & Robert Thornberg: (red.), *Handbok I kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB.

Westin Hellertz, P. (1999) *Kvinnors kunskapssyn och lärandestrategier?: En studie av tjugosju kvinnliga socionomstuderande*. Örebro: Örebro Universitet

10. Bilagor

Informationsbrev

Vi som gör denna studie heter Mariaserena Baretta och Amanda Rask och läser sjätte terminen på socionomprogrammet på Lunds Universitet. Det är således nu som vi ska skriva vår C- uppsats.

Vårt syfte med undersökning är att, utifrån intervjuer med socionomstudenter, undersöka om det eventuellt finns en rådande diskurs inom Socialhögskolan, som senare kan komma att påverka studenters intresse avseende yrkesval.

Vid forskningsstudier är det avslutningsvis viktigt att informera deltagarna om deras villkor och om deras roll i studien. Vi vill därmed redogöra för dig om dina villkor och rättigheter; Du kan när som helst välja att avbryta intervjun. Det som framkommer ur intervjun kommer vidare att anonymiseras. Det insamlade materialet kommer slutligen endast tillhandahållas av oss och därmed endast användas till detta forskningsändamål.

Genom att signera här nedan samtycker du även till att vi spelar in intervjun. Detta då vi ska kunna möjliggöra vår tänkta analys. Om intresse finns kommer vi efter avslutad termin skicka den färdiga versionen av uppsatsen till dig.

Handledare för vår uppsats är Mikael Sandgren, Socialhögskolan Lunds Universitet, vilken ni kan kontakta om ni vill ha mer information angående uppsatsen.

Amanda Rask

Mariaserena Baretta

Handledare: Mikael Sandgren, Socialhögskolan Lunds Universitet
mikael.sandgren@soch.lu.se

Jag accepterar att delta i studien enligt ovan:

Namn:

Datum:

Intervjuguide

Inledning

- Beskriv forskningsundersökningen
- Presentera intervjuens upplägg

Bakgrund

1. Berätta om dig själv (ålder, termin, hemort)
2. Kan du berätta om varför du sökte dig just till socionomutbildningen? Är det någonting du har tänkt på länge?
3. Hade du intresset även innan du började på Socialhögskolan? Vad gav dig intresset?
4. Hur kom du i kontakt med socionomutbildningen?

Synen på utbildningen

5. Har dina förväntningar på utbildningen blivit bemötta?
6. Har du någon gång under utbildningen ångrat ditt val? Varför?
7. Vad anser du vara bra respektive mindre bra med utbildningen? Vad kan eventuellt förbättras?
8. Tycker du att utbildningen fokuserar på särskilda målgrupper/områden? Om ja – hur och vilka? (föreläsares exempel, föreläsningar, tentor, fallbeskrivningar, kurslitteratur).
9. Hur skulle du förklara utbildningen för en utomstående?

Synen på socionomyrket

10. Vad var din föreställning av en socionom innan påbörjad utbildning? Varför?
11. Tycker du att den föreställningen har förändrats under utbildningen? Varför?
12. Om du skulle få välja fritt, vad skulle ditt drömjobb vara?
13. Var tror du att du kommer att arbeta med efter examen?
14. Vilka är dina specifika intresseområden? Om ja - tycker du att dessa ges tillräckligt med plats på utbildningen?
15. Tycker du att skolan utgår från att socionomutbildningen avser särskilda yrken?
16. Tycker du att socionomutbildningen ger många valmöjligheter avseende kommande yrkesval?
17. Tycker du att kurslitteratur, föreläsningar, övningar etc. visar mångfalden av valmöjligheter av vad en socionom kan arbeta med?

18. Socialhögskolan gör årligen en rapport som följer upp nyexaminerade studenter, som visat att majoriteten av studenterna blir socialsekreterare. Hur ställer du dig till detta? Varför tror du att det är så?
19. Om vi säger ”traditionellt socialt arbete” – Vad tänker du på då?

Allmänhetens uppfattning (kursare, familj, vänner etc.)

20. Hur var omgivningens reaktion när du sökte dig till socionomutbildningen?
21. Upplever du att allmänheten vet vad en socionom är? Om inte - vad tror dem?
22. Är någon i din närhet utbildad socionom, alternativt utbildar sig till det?
23. Har du fått en uppfattning om vad dina klasskamrater vill arbeta med i framtiden?
24. Har du någon uppfattning om varför dem sökte sig just till socionomutbildningen?

Avslutande frågor

25. Tycker du att du har inflytande på utbildningen?
26. Upplever du att vi har glömt att ta upp någonting?
27. Har du någonting att tillägga?

Tack för din tid och hjälp!